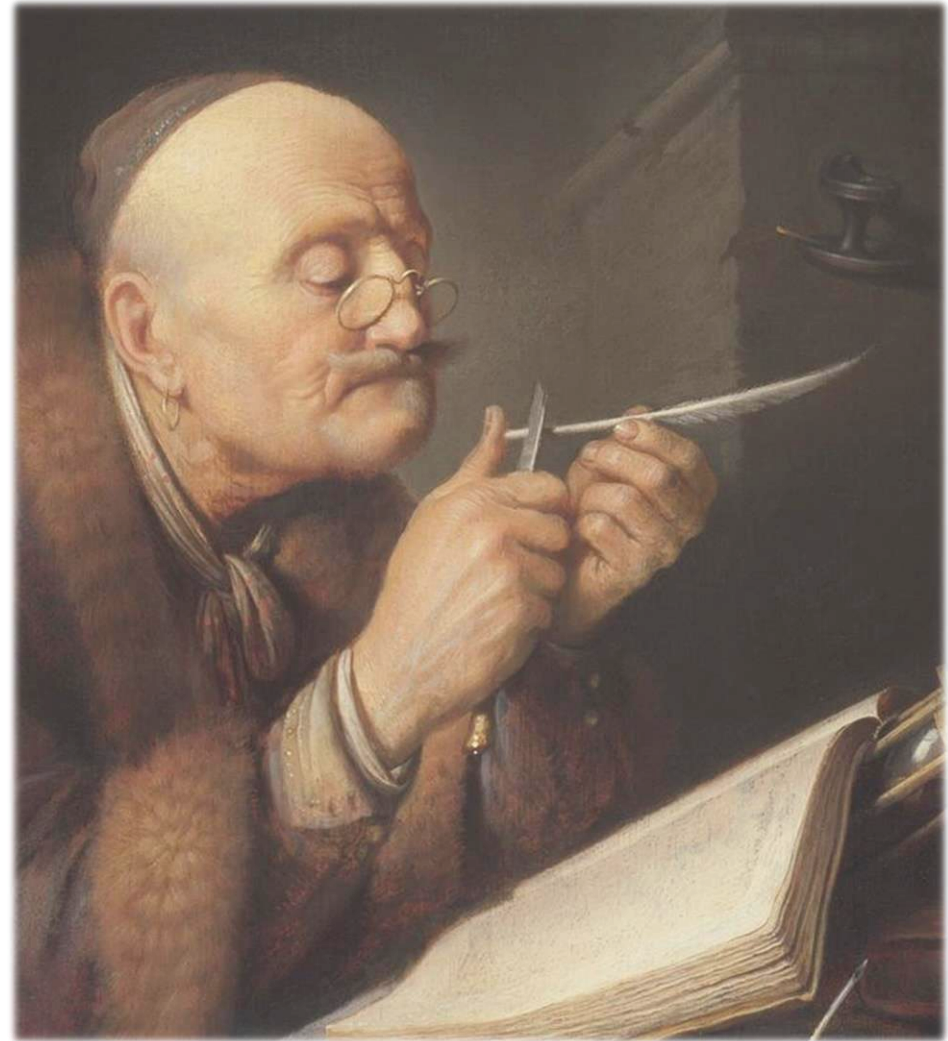

Kvess pennen! Ikke husk, forstå!

JUROFF 1201

TIME 4-6

«En skriver kvesser pennen»
Gerrit Dou 1635

Plan time 4 til 6

- Noen praktiske opplysninger
- Gjensyn med grunnleggende strukturer
- Statens virkemiddelbruk
- Oversikt over rettslige virkemidler og begrep
- Ulike typer rettsregler
- Introduksjon rettskildelære
- (Rettskildene)
- (Lovtolkning)

...ba Helse Nord om én ...fil. Så fikk han 106 kilo ... i posten

BT Magasinet Sport Kultur Meninger Elin abonnement Meny

...tanta over 200 millioner kroner på å selge unna selskaper i 2015, samme år som han solgte Kittas barnehager. FOTO:BOAB CHRISTIANSEN

...re penger på barnehager

...rnehagebaron, Rolf Tore Andersen, solgte unna 2000
...lor. Selskapet hans kasserte inn 215 millioner kroner.

...olberg - Statsminister. Intervju på SMK. Foto: Elin Høyland

...funn Olje

...er hun oljeindustrien nye ...gingsområder

FELLES: Det er gitt tillatelse til å felle 47 ulv i år og neste år. (Scanpix)

47 ulver kan felles

De regionale rovviltnemndene har fattet vedtak om en samlet lisensfellingkvote på 47
ulver, 24 av disse innenfor ulvesone

...rambløst om et nasjonalt forbud mot det ansiktsdekkende hodeplagget nikab har skapt mye engasjement
...strøket, og deltok i et bryllup i Jenito.

ent 24.09.2016 09:14 18

... på Twitter

...roratet avviser at
...et fremtidig nasjonalt
...r med prinsippet om
...ing.

Aenergi

For hobbyfisker Helge Audun Amdal er krabbefiske i Vatsfjorden enkelt. Teinene fylles nemlig raskt opp med fyldige og voksne krabber.
FOTO: Jon Inge Munden

Vatsfjorden er en av de mest kvikksølvforurensede fjordene i landet.

På litt over ti år har Vatsfjorden gått fra å være en fjord uten kvikksølv til en av de mest
forurensede i landet. Miljødirektoratet vil ikke gi oljeskrothandler AF Decom skylden og leter
videre etter den mystiske kilden.

Habil Mæland offentliggjør SMS

Lovavdelingen har vurdert Monica Mæland som habil i utnevnelsen av Thorhild Widvey
som ny styreleder i Statkraft. Samtidig gir næringsministeren etter for press og
offentliggjør SMS-utvekslingen.

26.4.2016 kl. 08:12 - SMS fra næringsminister Møland til Thorhild Widve 01:15
"God morgen F:) Sålen om styrer er på vei opp til meg i form av 30' mest avse utvansende
fjellbakk for fullmåte - det tror kan se på i gang! Ha en fin dag - et slett ha RØD-konjunktur i
klima"

21.4.2016 kl. 17:07 - SMS fra næringsminister Møland til Thorhild Widve

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturressursregulering
- Produktregulering
- Kommune-lovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning
- Barne-lovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helse-lovgivning
- Folke-trygdlovgivning
- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning
- Skatte-, avgifts og tollovgivning

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturressursregulering
- Produktregulering
- Kommune Lovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning
- Barnelovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helselovgivning
- Folketrygdlovgivning
- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning
- Skatte-, avgifts og tollovgivning

Regulering-
staten

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturlandskapsregulering
- Produktregulering

Regulering-
staten

- Kommune-lovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning

Rettsikkerhet,
styring- og
demokrati

- Barnelovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helselovgivning
- Folketrygdlovgivning
- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning
- Skatte-, avgifts og tollovgivning

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturlandskapsregulering
- Produktregulering

Regulerings-
staten

- Kommune-lovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning

Rettsikkerhet,
styring- og
demokrati

- Barnelovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helselovgivning
- Folketrygdlovgivning

Velferdsstaten

- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning

- Skatte-, avgifts og tollovgivning

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturskapsregulering
- Produktregulering

Regulering-
staten

- Kommunelovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning

Rettsikkerhet,
styring- og
demokrati

- Barnelovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helselovgivning
- Folketrygdlovgivning

Velferdsstaten

- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning

Nattvekker-
staten

- Skatte-, avgifts og tollovgivning

Forvaltningsretten er mangesidig

- Næringsregulering
- Miljøregulering
- Energiregulering
- Naturlandsregulering
- Produktregulering

Regulerings-
staten

- Kommunelovgivning
- Valglov
- Arkivlov
- Forvaltningslovgivning
- Offentlighetslovgivning

Rettsikkerhet,
styring- og
demokrati

- Barnelovgivning
- Undervisningslovgivning
- Helselovgivning
- Folkeskyddslovgivning

Velferdsstaten

- Sikkerhetslovgivning
- Transportlovgivning
- Politilovgivning

Nattvekters-
staten

- Skatte-, avgifts og
tollovgivning

Statsfinanser

Tre typer spørsmål

- Redegjøre for hensyn og begrunnelser
- Gi en oversikt over rettstilstanden på et område
- Løse praktiske rettsspørsmål

På eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

I

- Spørsmål 1:
- a) Hvilken betydning har lovforarbeider ved tolkning av lover?
 - b) Gi noen eksempler på dokumenter som regnes som lovforarbeider.
 - c) Hvilke hensyn taler for og mot å legge vekt på lovforarbeider ved tolkning av lover?
- Spørsmål 2: Gjør rede for hovedinnholdet i forvaltningsloven § 41.

På eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

II

Trangvik kommune utlyste 1. september 2014 et 100 % driftstilskudd til fysioterapeut lokalisert til Trangvik helse- og omsorgssenter. I utlysningen ble det etterspurt søkere med offentlig autorisasjon som fysioterapeut, med videreutdanning i manuellterapi. Videre ble det opplyst at man ville legge vekt på samarbeids- og kommunikasjonsevner, og evner til å drive privat praksis.

Det var to søkere til driftstilskuddet, Peder Ås og Marte Kirkerud. Begge ble ansett for å tilfredsstillende de formelle kravene i utlysningen, og ble innkalt til intervju.

Helse- og sosialsjefen i kommunen besluttet 1. desember 2014 at driftstilskuddet skulle tildeles Peder Ås. I tildelingsvedtaket ble det bl.a. vist til at Peder Ås hadde lengst erfaring som fysioterapeut, og gode referanser med hensyn til kommunikasjons- og samarbeidsevner. I e-post samme dag ble søkerne kort informert om avgjørelsen. Selve vedtaket ble bare oversendt til Peder Ås.

Marte Kirkerud vurderte om hun skulle påklage vedtaket. I den forbindelse ønsket hun å få en kopi av vedtaket, samt å få innsyn i søknadspapirene til Peder Ås, for å kunne vurdere hans kvalifikasjoner.

På eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

Spørsmål 1: Har Marte klagerett på avgjørelsen om tildeling av driftstilskudd?

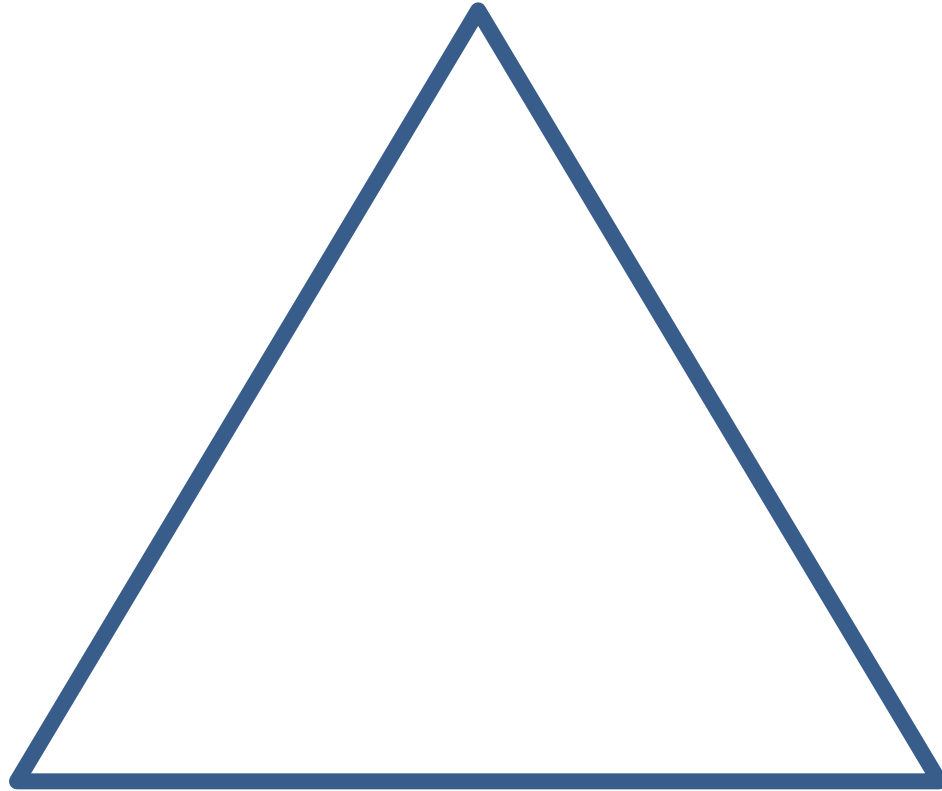
Spørsmål 2: Har Marte krav på innsyn i søknadspapirene til Peder?

Spørsmål 3: Ble Marte orientert om avgjørelsen på korrekt måte?

Tre typer spørsmål

- Redegjøre for hensyn og begrunnelser
- Gi en oversikt over rettstilstanden på et område
- Løse praktiske rettsspørsmål

STORTING

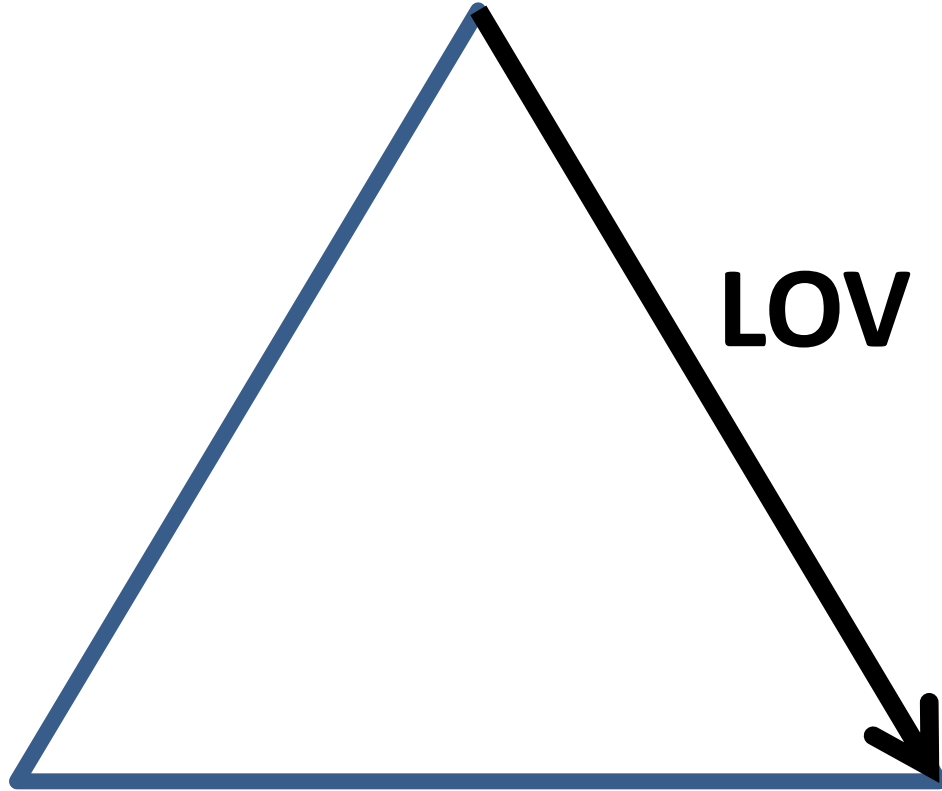
DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

GRENSER

LOV

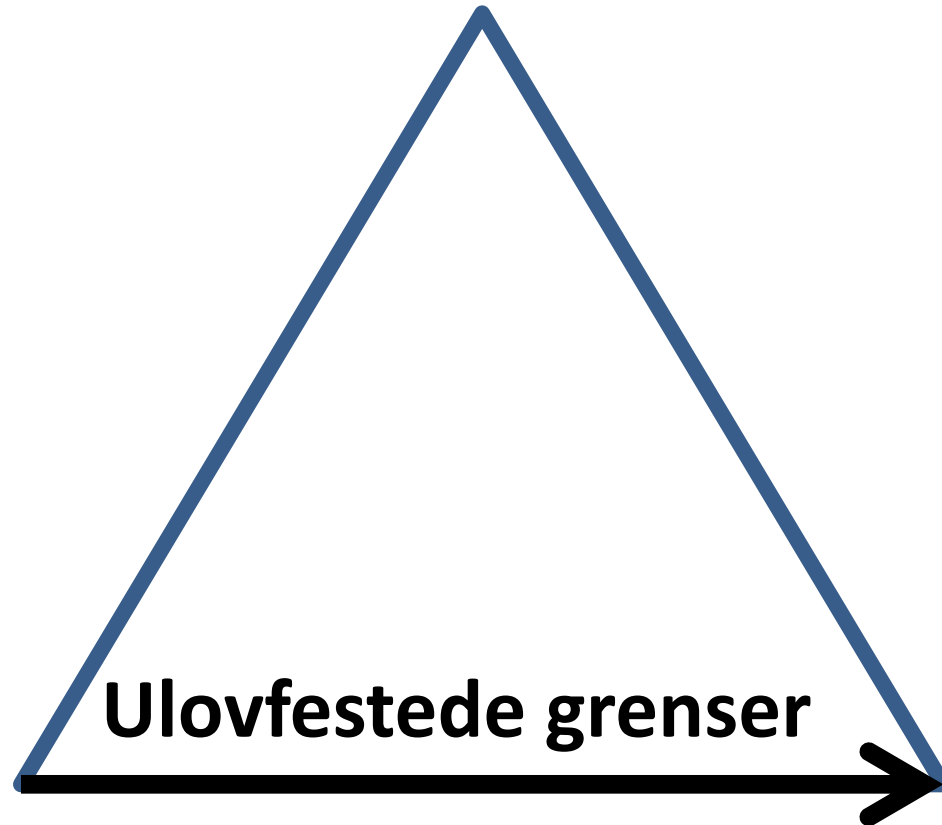

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

GRENSER

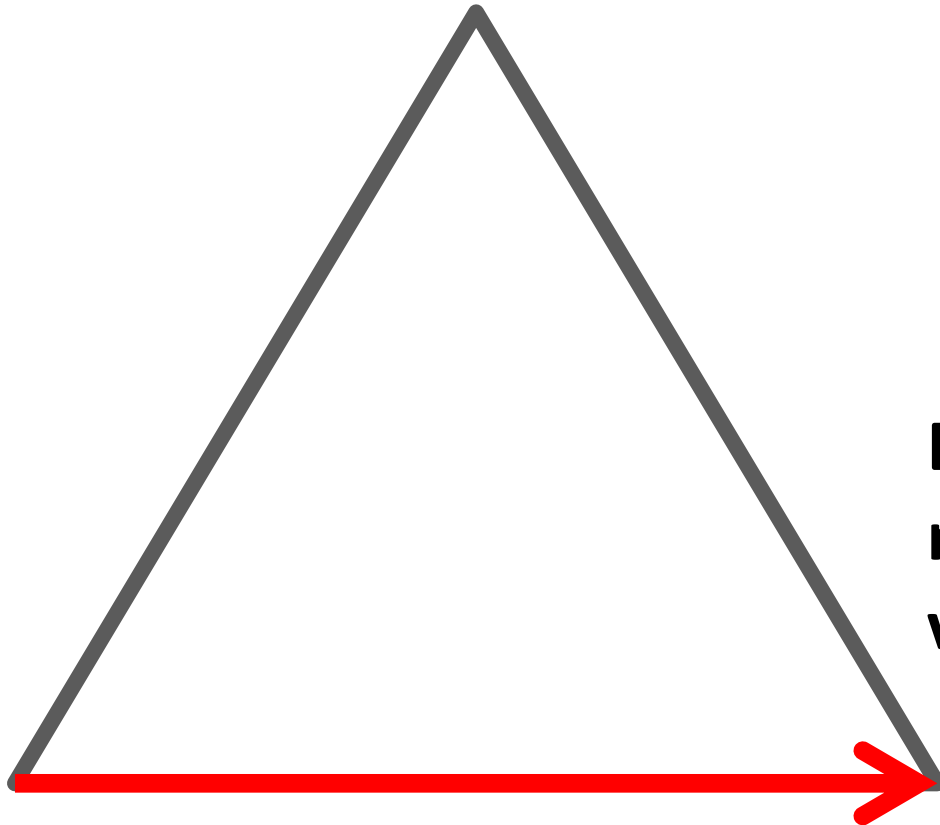
DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

KONTROLL

Domstolskontroll
med forvaltningens
vedtak

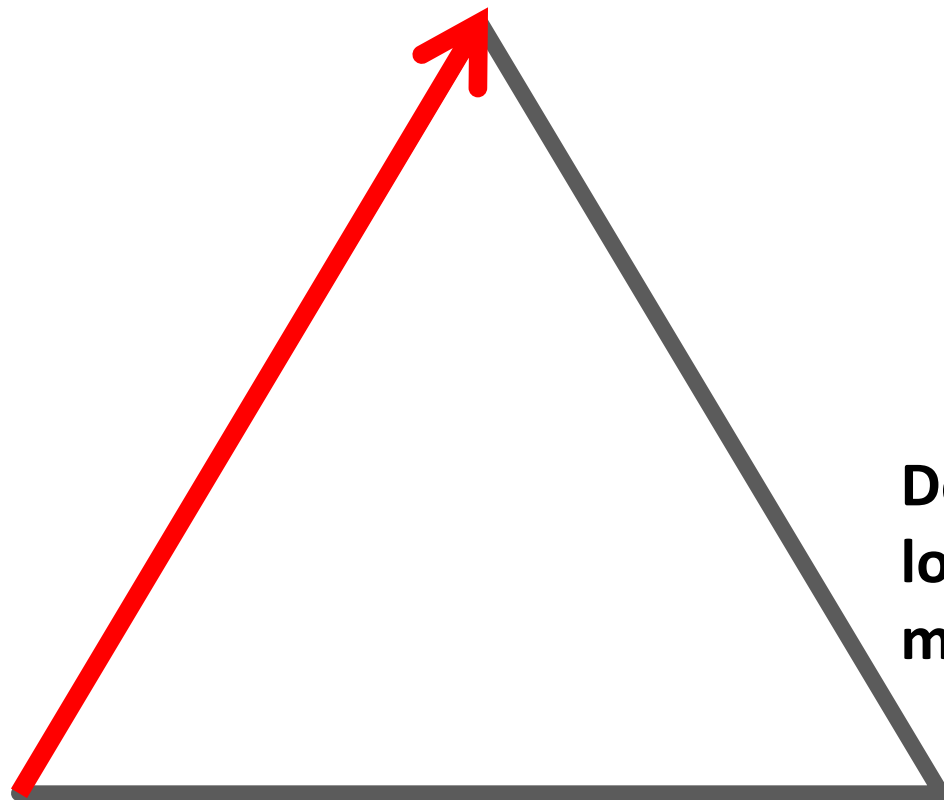
DOMSTOL

FORVALTNING

STARTING

KONTROLL

Domstolens kontroll med
lovers grunnlovs- og
menneskerettmessighet

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

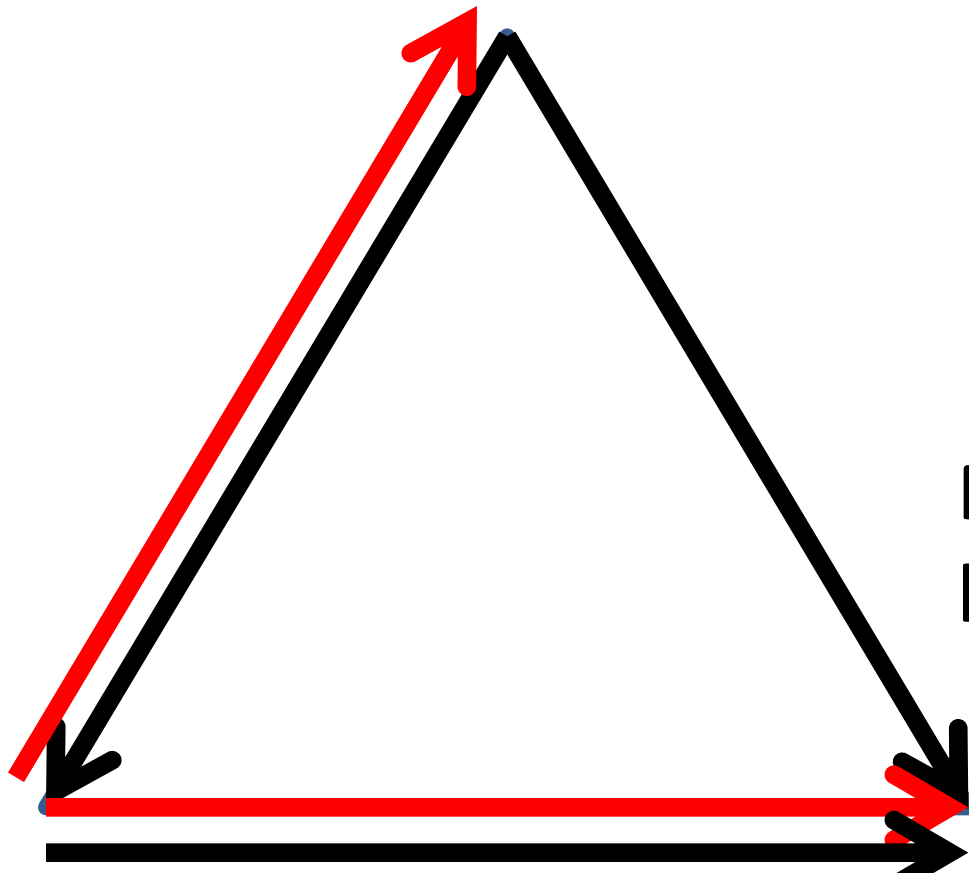
GRENSER

KONTROLL

**Maktfordeling – og
balanse**

DOMSTOL

FORVALTNING

Maktfordeling

- Stortinget gir myndighet til forvaltningen ved lov
- Loven setter grenser
- Domstolen fører kontroll med
 - lovens grenser
 - forvaltningens anvendelse i en enkeltsak: myndighetsoverskridelse, saksbehandling og fakta

Arbeidsdeling

Storting

Forvaltning

Generelt

Individuelt

Arbeidsdeling - individuell

Domstol

Lovlig?

Forvaltning

Hensiktsmessig?

Arbejderbevægelsens arkiv og bibliotek

OFFENTLIGE VIRKEMIDLER

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

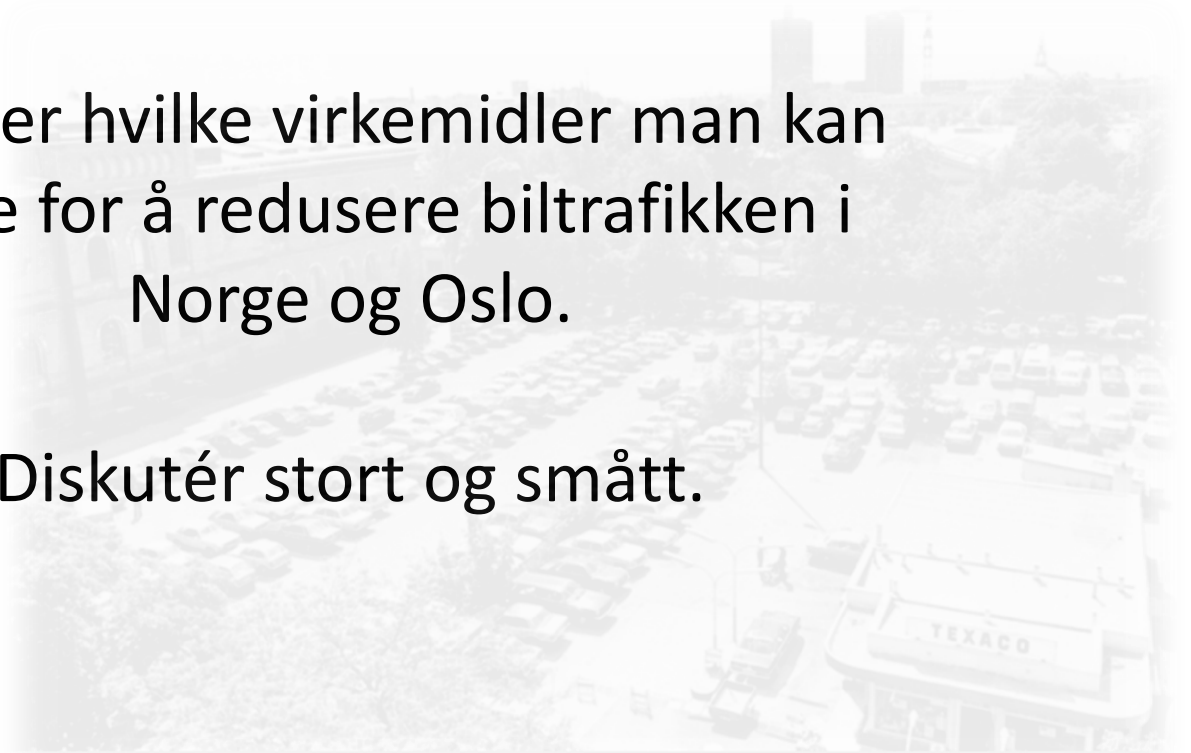
«Far har fortalt om byen slik den var før bilene fylte dens gater» L. Nilsen (1971)

HVORDAN REDUSERE BILBRUK?

SUMMEGRUPPE

Diskuter hvilke virkemidler man kan bruke for å redusere biltrafikken i Norge og Oslo.

Diskutér stort og smått.

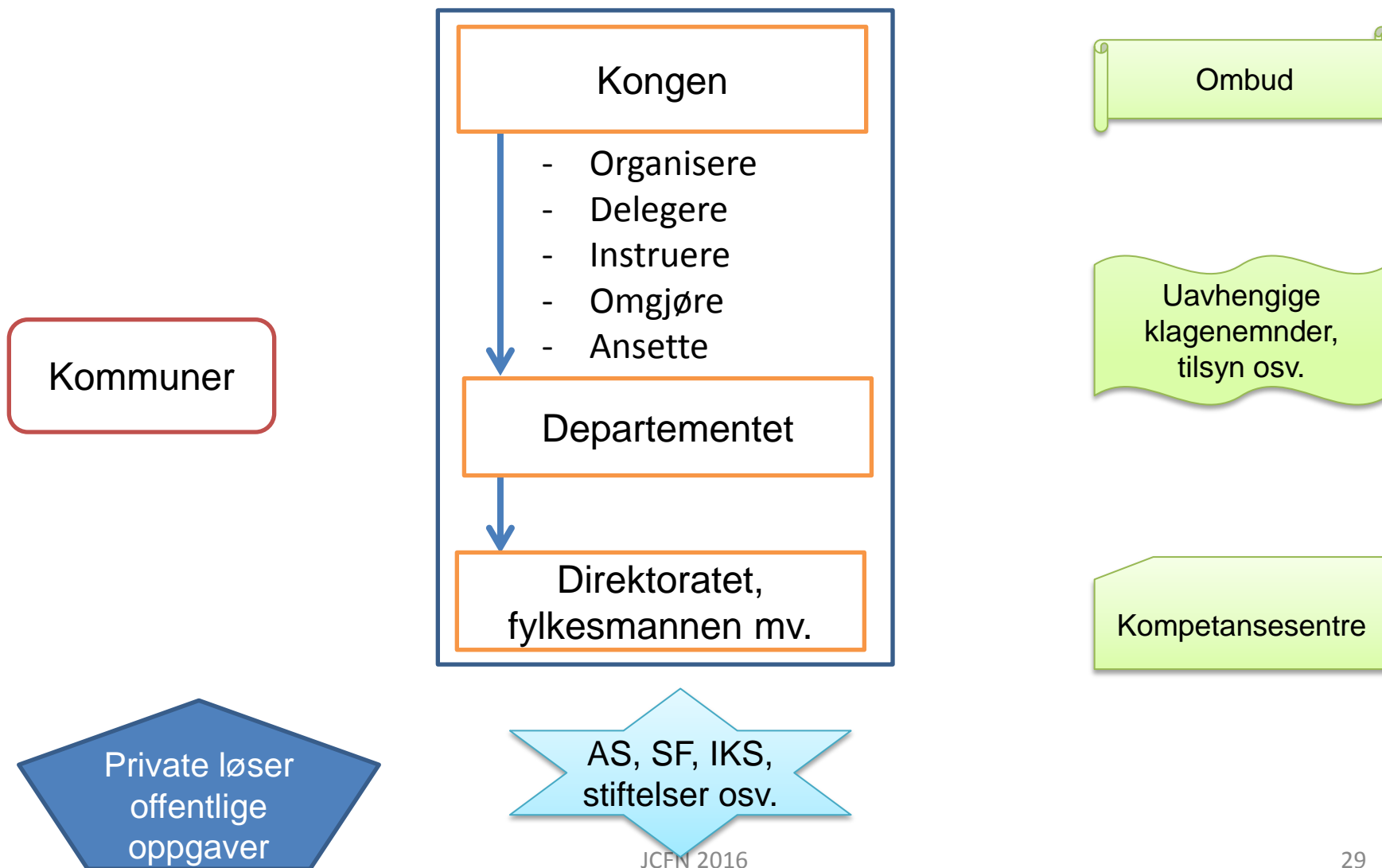
Statens virkemidler

- Juridiske
- Økonomiske
- Faktiske
- Oppfordrende (informasjon)
- (Eierstyring)
- (Innkjøp)

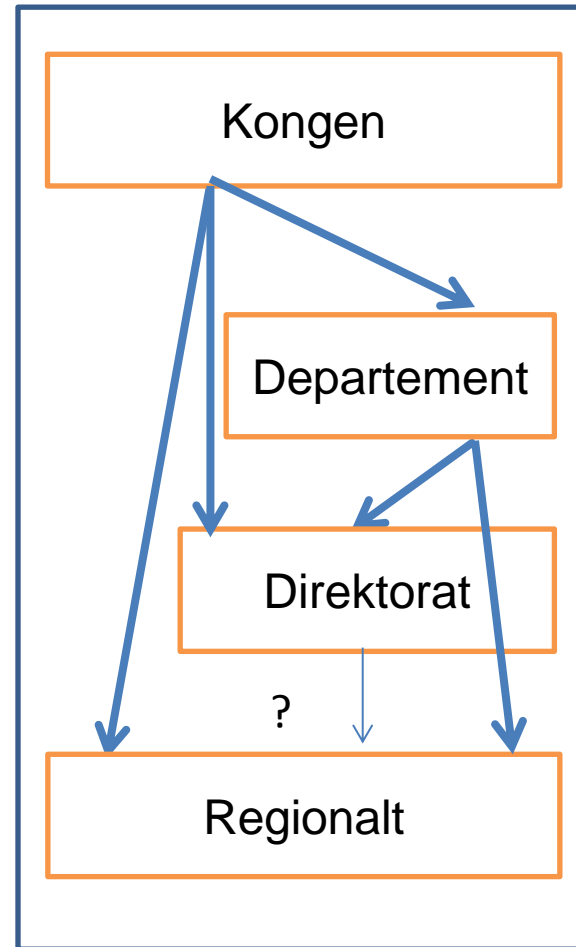
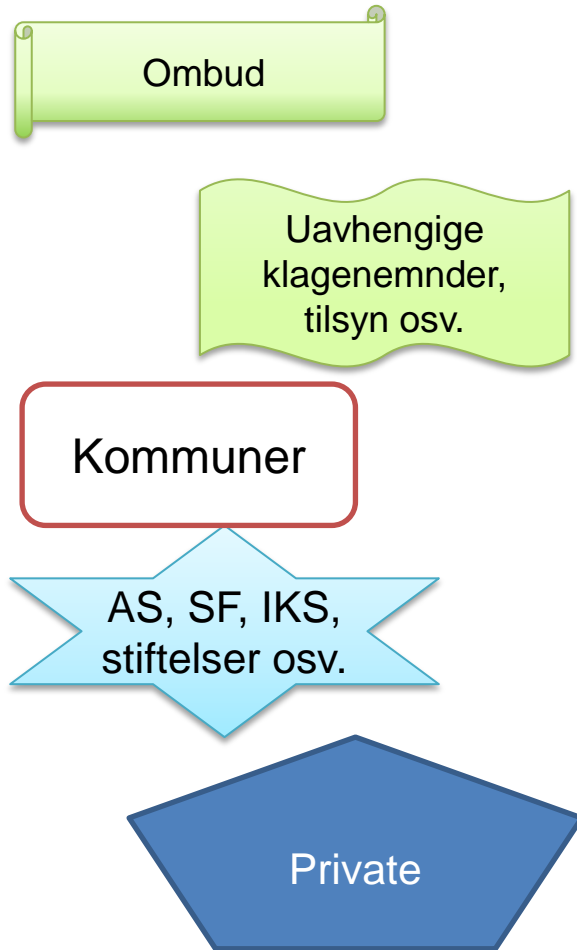

LITT OM MYNDIGHETENES OPPBYGGING

Det klassiske myndighetshierarkiet

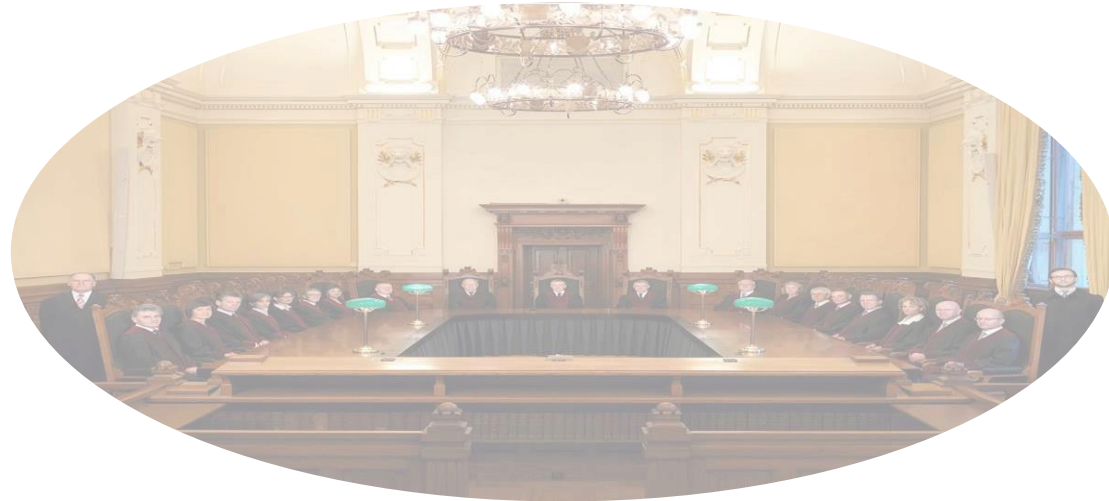

Stortinget - kan tildele myndighet til alle

Domstolens oppbygning

- **Høyesterett**
- Lagmannsrettene
- Tingrettene
- (Særlige domstoler/forvaltningsorganer)

Høyesterett

«Høyesterett skal arbeide for rettsavklaring og rettsutvikling»

- Rettskraft mellom partene (avgjør tvisten)
- (Rettskilde)prejudikatsvirkning for øvrig

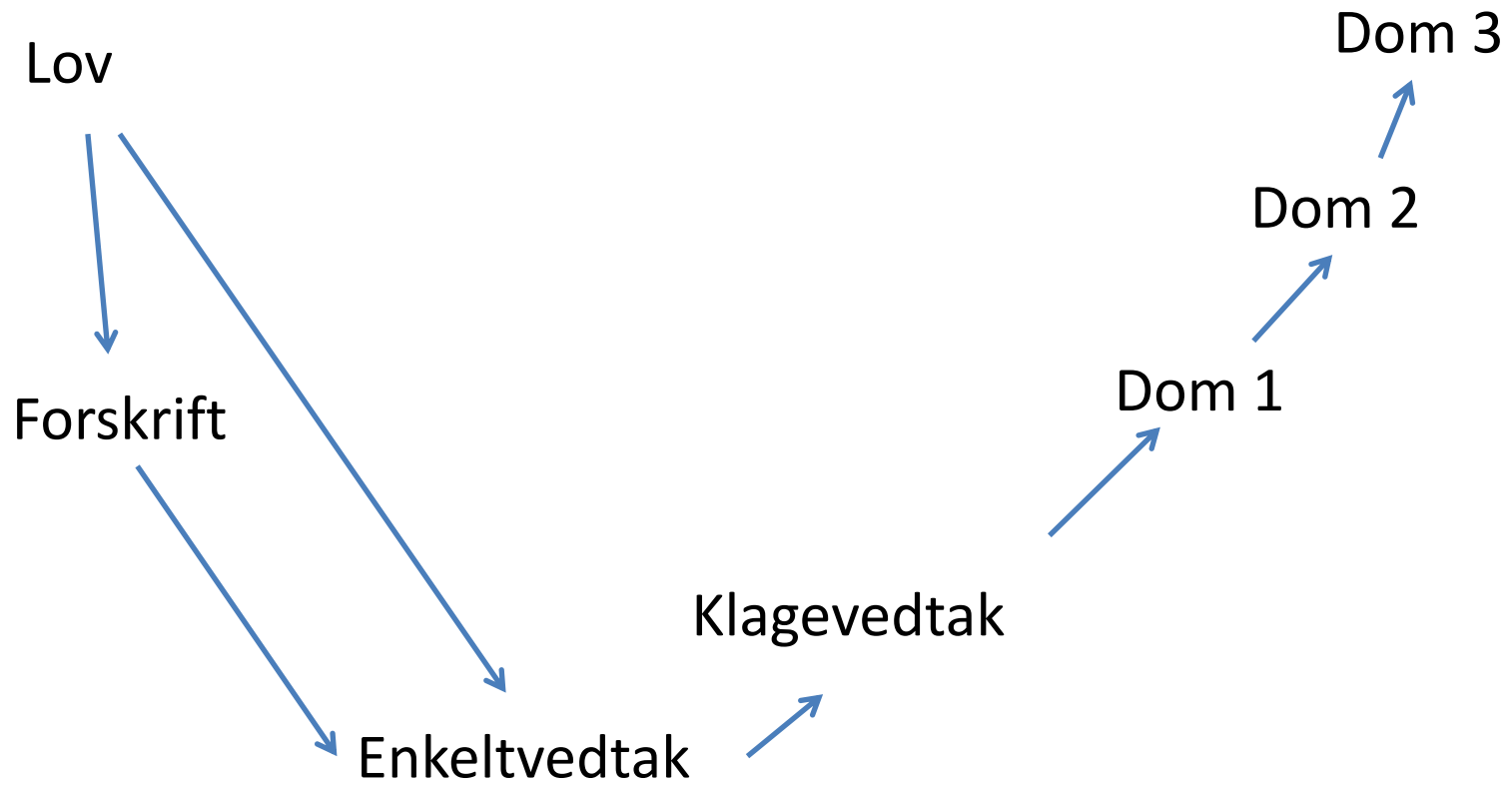
Grunnloven § 88

«Høyesterett dømmer i siste instans.»

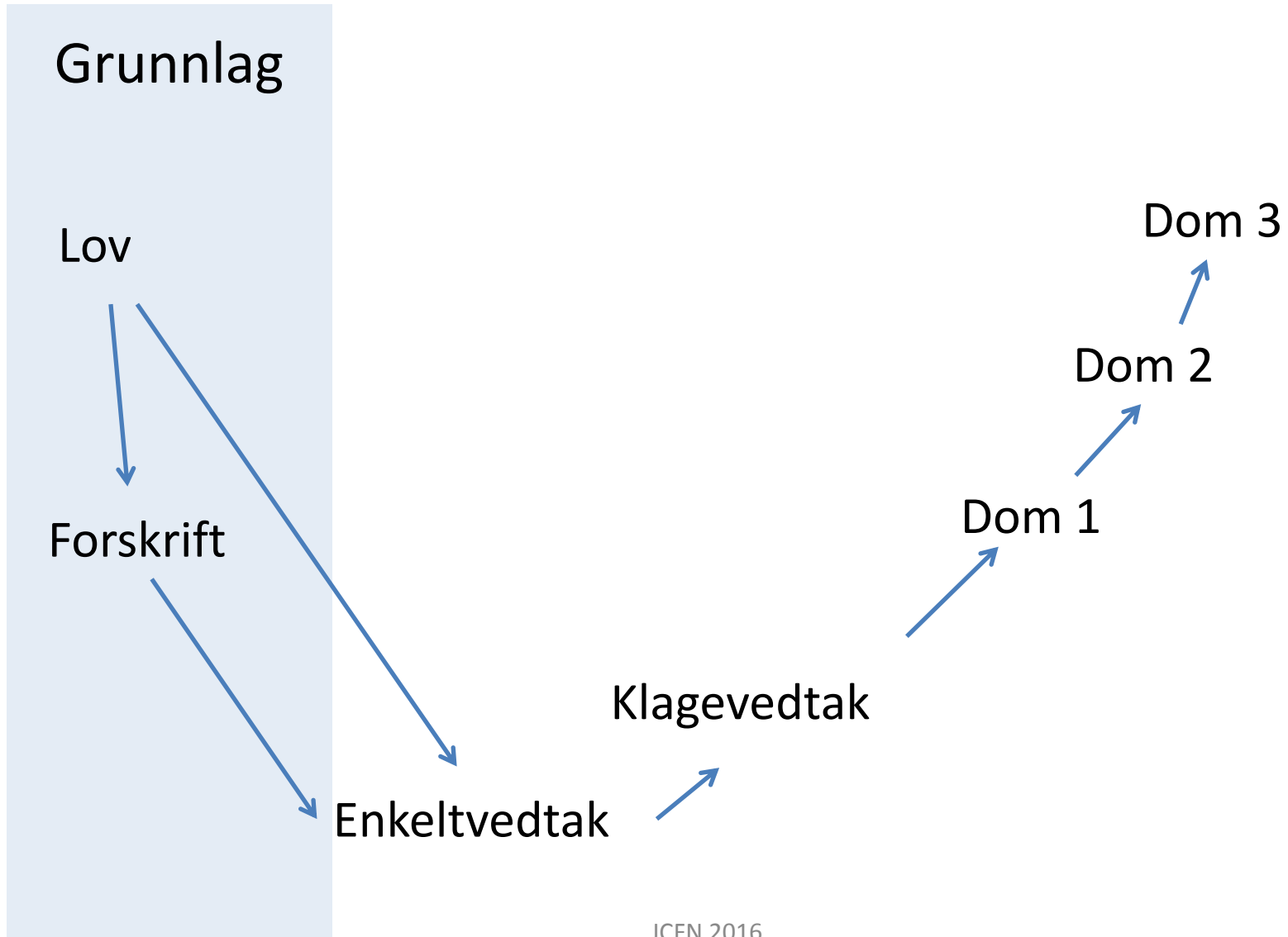
Grunnloven § 89

«I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.»

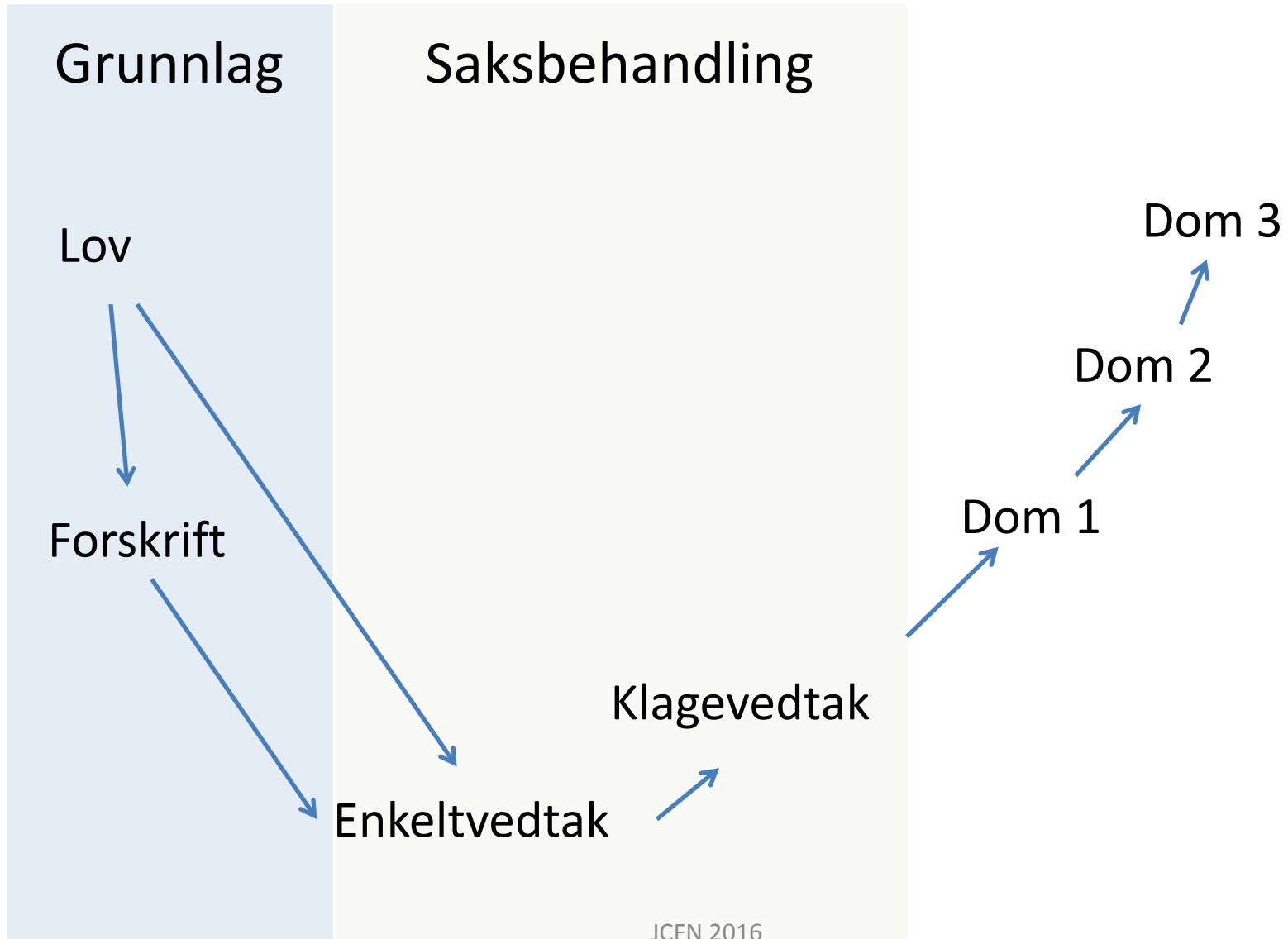
Enkeltvedtakets «reise»

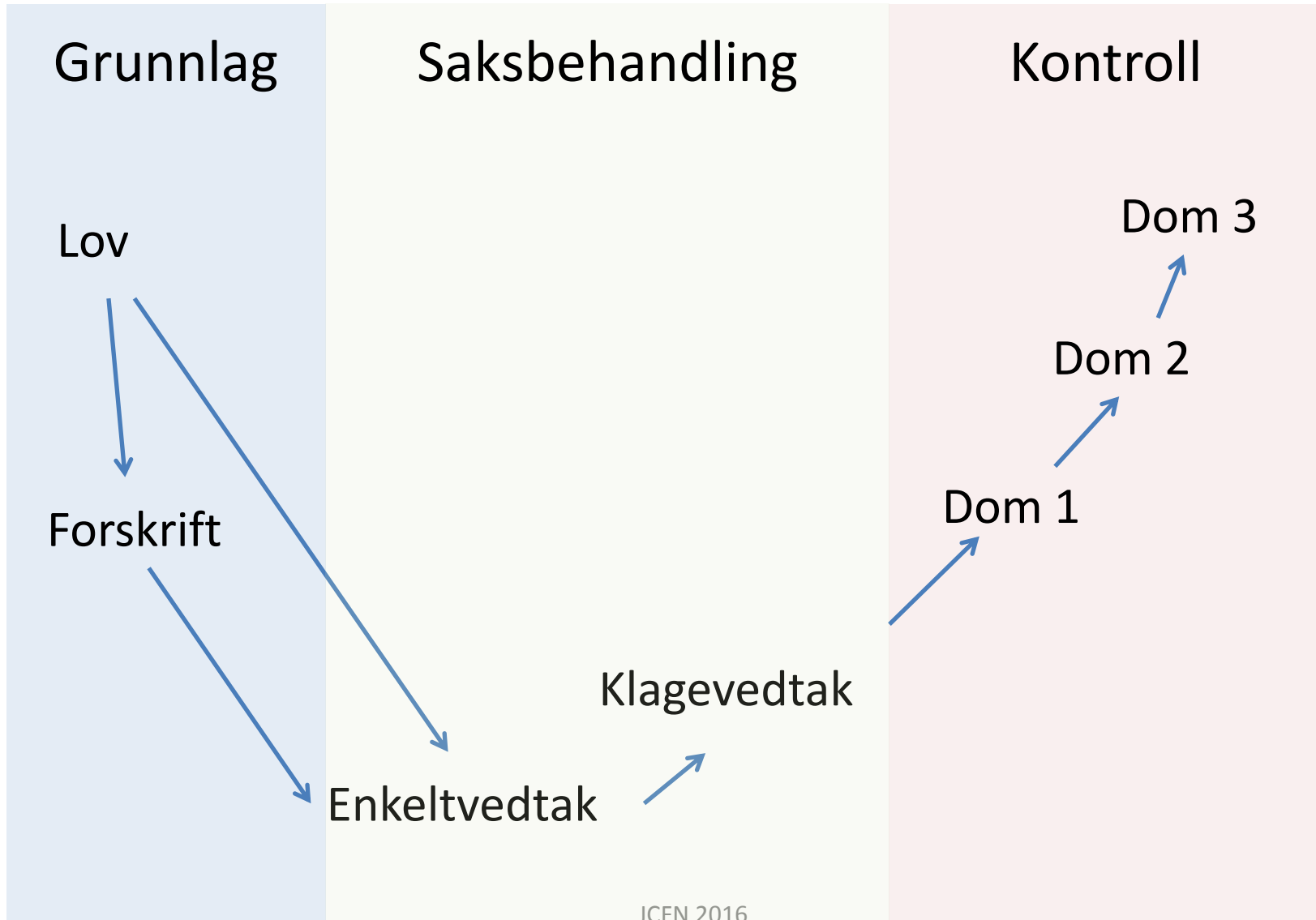
Enkeltvedtakets «reise»

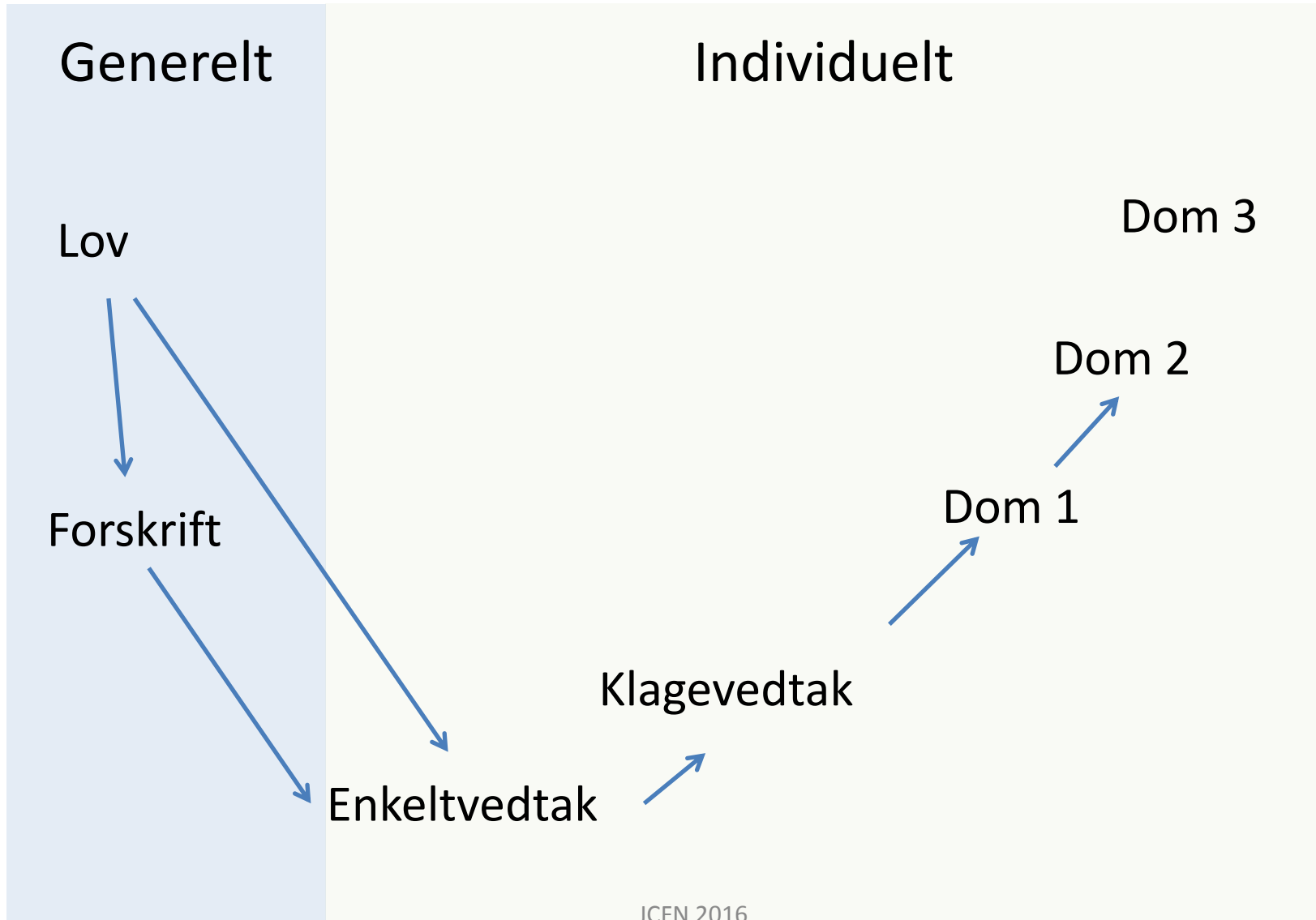
Enkeltvedtakets «reise»

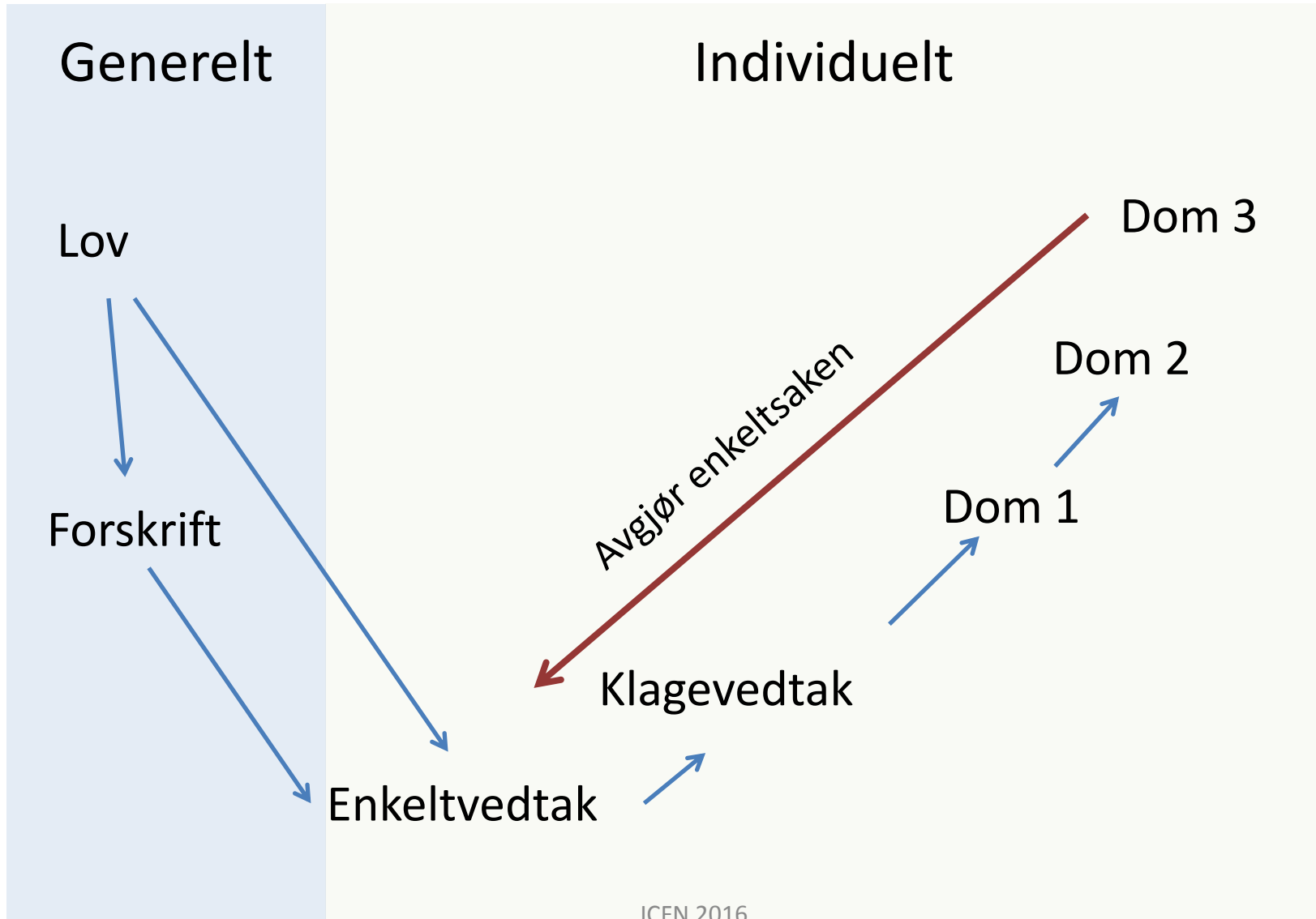
Enkeltvedtakets «reise»

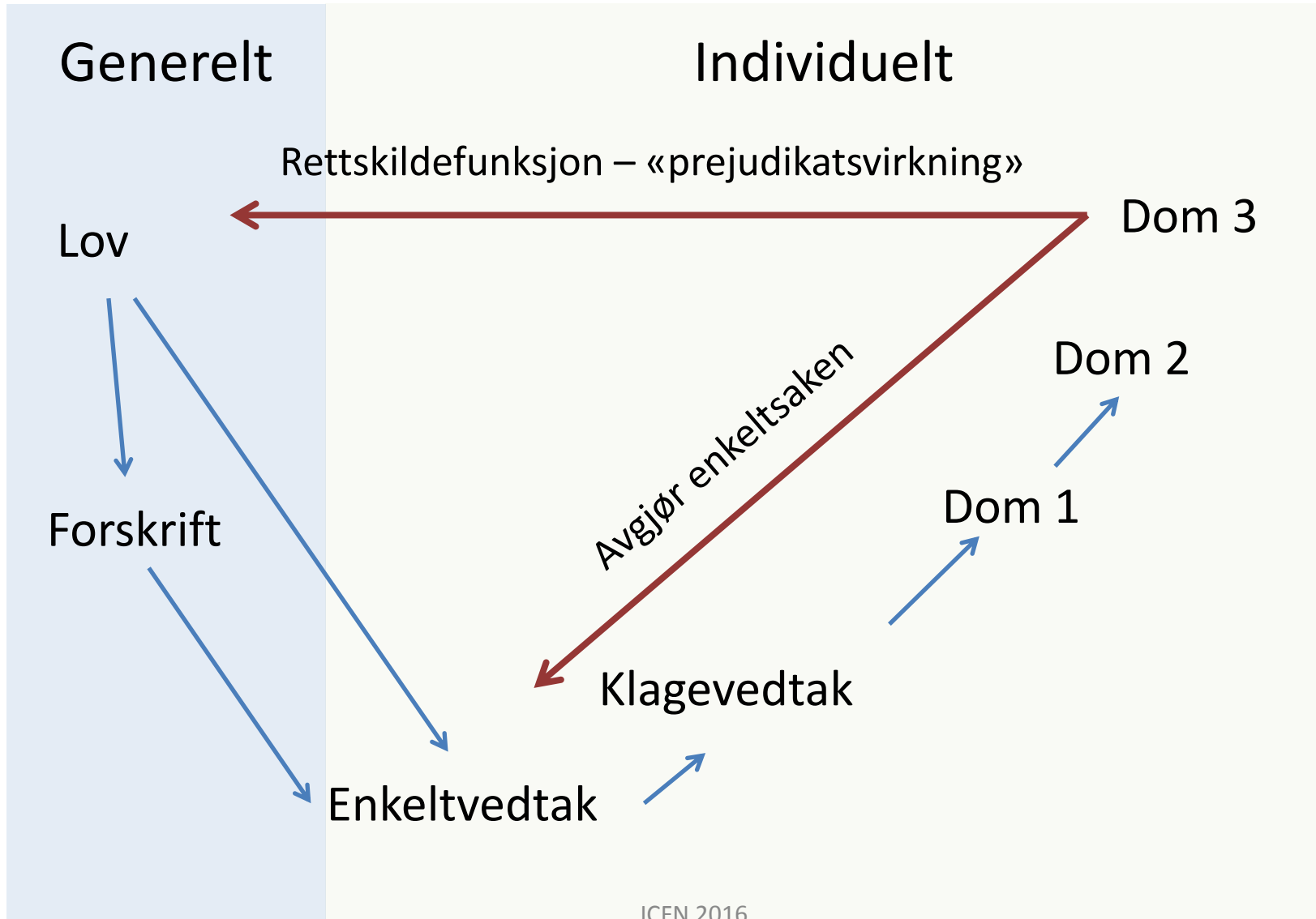
Enkeltvedtakets «reise»

Enkeltvedtakets «reise»

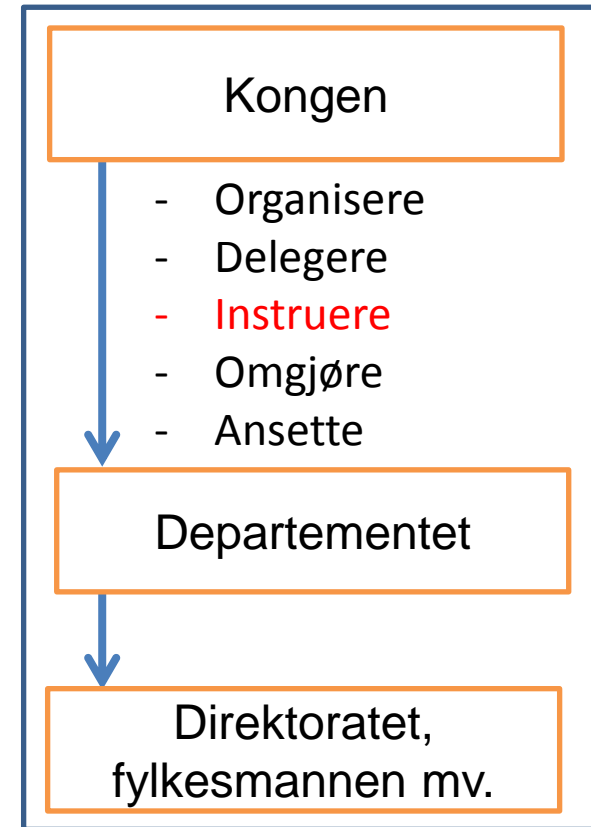
Enkeltvedtakets «reise»

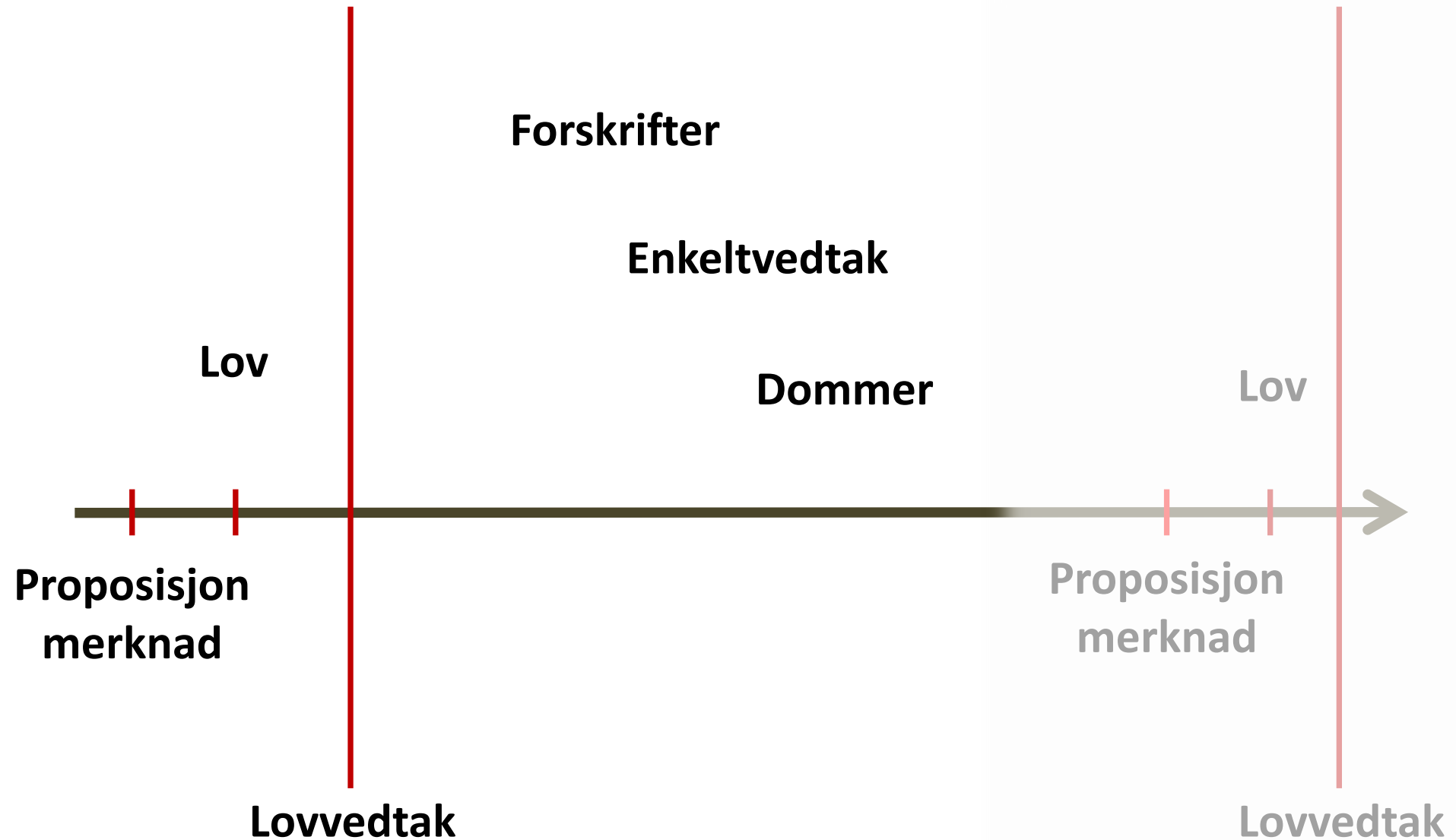
Virkemiddel	Definisjon	Bestemmende	Kan rettes til private
Lov	Grl. § 75 flg.	Ja	Ja
Forskrift	Fvl. § 2 bokstav a og c	Ja	Ja
Enkeltvedtak	Fvl. § 2 bokstav a og b	Ja	Ja
Instruks	Ingen legaldefinisjon Langvarig fast bruk	Ja	Nei
Veiledning	Ingen legaldefinisjon Relativ fast bruk	Nei	Ja
Retningslinjer	Ingen legaldefinisjon Usikker bruk	?	?

Instruks

- Forvaltningens interne styring
- Bestemmende internt
- Er ikke bestemmende for «rettigheter og plikter til [...] personer»
- Kan ha betydning som grunnlag og uttrykk for forvaltningspraksis

Rekkefølge og presisering

KAHOOT

Innledende om rettssystemet og
forvaltningsretten.

Du trenger ikke bry deg om å
konkurrere!

Velg et kallenavn om du vil være
anonym på topp-listen.

Oversikt over rettslige virkemidler

Virkemiddel	Definisjon	Bestemmende	Kan rettes til private
Lov	Grl. § 75 flg.	Ja	Ja
Forskrift	Fvl. § 2 bokstav a og c	Ja	Ja
Enkeltvedtak	Fvl. § 2 bokstav a og b	Ja	Ja
Instruks	Ingen legaldefinisjon Langvarig fast bruk	Ja	Nei
Veiledning	Ingen legaldefinisjon Relativ fast bruk	Nei	Ja
Retningslinjer	Ingen legaldefinisjon Usikker bruk	?	?

Hva slags regler?

- Lovfestede og ulovfestede regler
- Generelle vs. individuelle
- Reglens egenart
 - Pliktregler
 - Kompetanseregler
 - Prosessregler
 - Reaksjons- og sanksjonsregler
- Materiell regler vs. prosessuelle regler.
- Regler om hva, hvem og hvordan

Pliktbestemmelser

Forurensningsloven § 7

Ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning[...].

Helse- og omsorgsloven § 3-1

Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester.

Rettighetsbestemmelse

Barnehageloven

§ 12 a. *Rett til plass i barnehage*

Barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om barnehageplass, har etter søknad rett til å få plass i barnehage fra august i samsvar med denne loven med forskrifter.

Sammenheng til vedtaksbegrepet

fvl. § 2 bokstav a jf. bokstav b

vedtak, en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet og som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer (enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter);

enkeltvedtak, et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer;

Forurensingsloven § 11

– sammenheng kompetanse og individuell rett –

§ 11. *(særskilt tillatelse til forurensende tiltak)*

Forurensningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til virksomhet som kan medføre forurensning.

Tenkt enkeltvedtak:

«Bedrift AS kan slippe ut XYZ i Vatsfjorden»

Rettighetsregel

– prosessuell –

§ 28. *(vedtak som kan påklages, klageinstans).*

Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen).

Rettighetsregel

– prosessuell –

Forvaltningsloven § 18

§ 18. (partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter).

En part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, for så vidt ikke annet følger av reglene i §§ 18 til 19.

Pliktregel

– prosessuell –

§ 24. *(når enkeltvedtak skal grunngis).*

Enkeltvedtak skal grunngis. Forvaltningsorganet skal gi begrunnelsen samtidig med at vedtaket treffes.

Kompetanseregel

Forvaltningsloven § 3 tredje ledd siste punktum

«Kongen kan bestemme hva som i tvilstilfelle skal regnes som enkeltvedtak etter dette ledd, eller at andre saker om offentlige tjenesteforhold skal regnes som enkeltvedtak.»

Kompetanseregel

Forurensningsloven § 11 tredje ledd

«Forurensningsmyndigheten kan gi forskrifter om at den som vil drive visse slag virksomheter som etter sin art kan medføre forurensninger, må søke om tillatelse etter denne paragraf.»

Forurensingsloven § 11

– sammenheng kompetanse og individuell rett –

§ 11. *(særskilt tillatelse til forurensende tiltak)*

Forurensningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til virksomhet som kan medføre forurensning.

Tenkt enkeltvedtak:

«Bedrift AS kan slippe ut XYZ i Vatsfjorden»

Vedtak - § 2 bokstav a

vedtak, en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet og som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer (enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter);

Vedtak - § 2 bokstav a

vedtak, en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet og som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer (enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter);

Enkeltvedtak - § 2 bokstav b

enkeltvedtak, et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til **en eller flere bestemte personer;**

Forskrift - § 2 bokstav c

forskrift, et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til et **ubestemt antall** eller en **ubestemt krets** av personer;

Generelle vs. individuelle regler

Generelle regler

- Lettere å forutberegne ens rettsstilling
- Fremmer likebehandling
- Effektivt styringsmiddel
- Ressursbesparende – mindre forvaltning

Enkeltvedtak

- Kan ta individuelle hensyn
- Rimelighet
- Økt fleksibilitet for forvaltningen
- Lovbundne vedtak en mellomløsning

Hva slags regler?

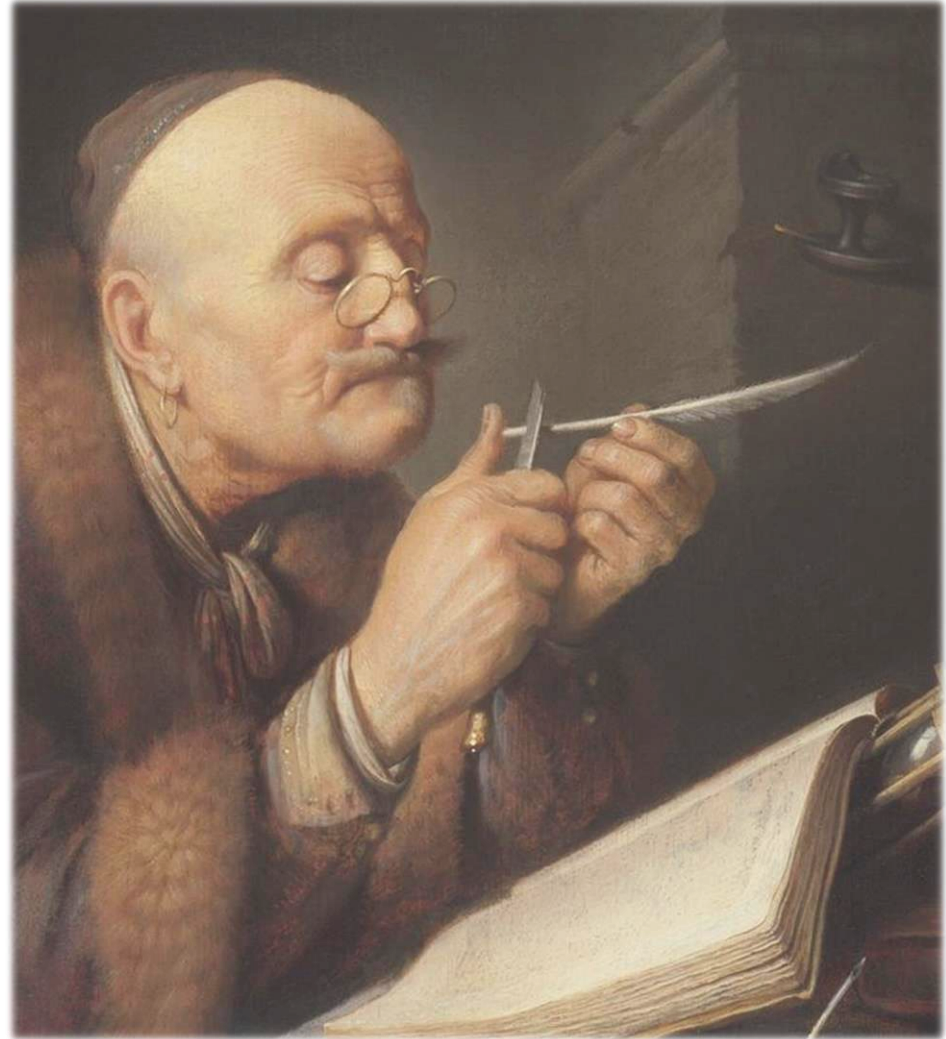
- Lovfestede og ulovfestede regler
- Generelle vs. individuelle
- Reglernes egenart
 - Pliktregler
 - Kompetanseregler
 - Prosessregler
 - Reaksjons- og sanksjonsregler
- Materiell regler vs. prosessuelle regler.
- Regler om hva, hvem og hvordan

Kvess pennen! Ikke husk, forstå!

JUROFF 1201

TIME 7-9

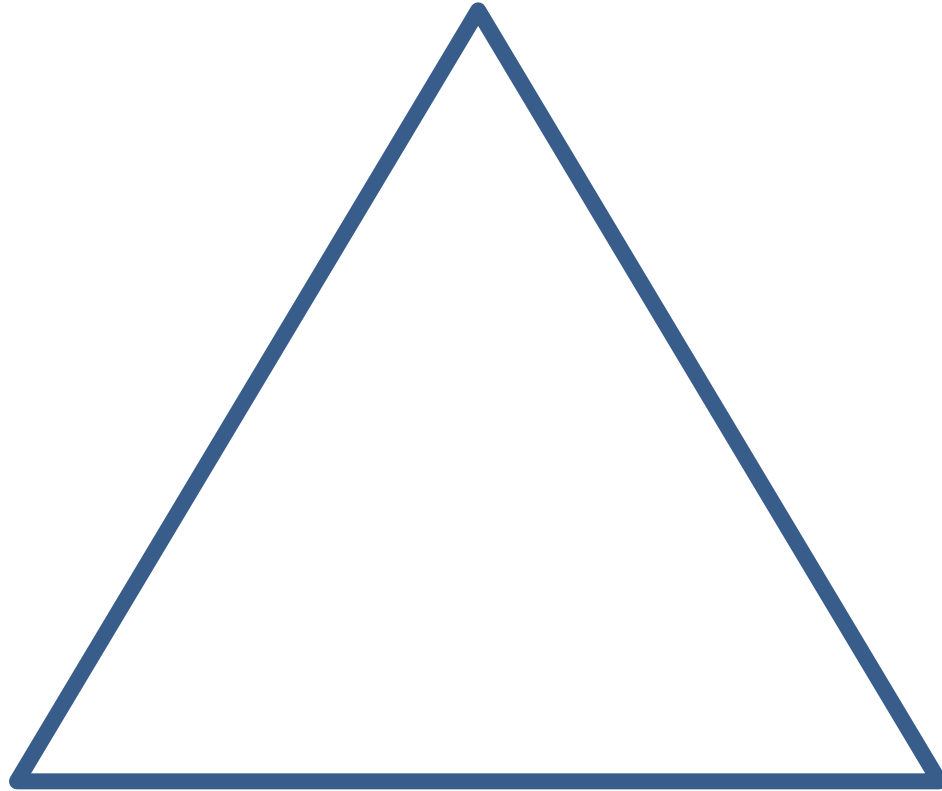

«En skriver kvesser pennen»
Gerrit Dou 1635

Plan time 7-9

- Gjensyn med grunnleggende strukturer
- Rettskildelæren introduksjon
- Loven som rettskilde
- Forarbeid som rettskilde
- Reelle hensyn som rettskilde
- Sammenhengen mellom lov, forarbeid, reelle hensyn
- (Rettspraksis som rettskilde)
- (Forvaltningspraksis som rettskilde)
- (Litt nærmere om rettsanvendelse)

STORTING

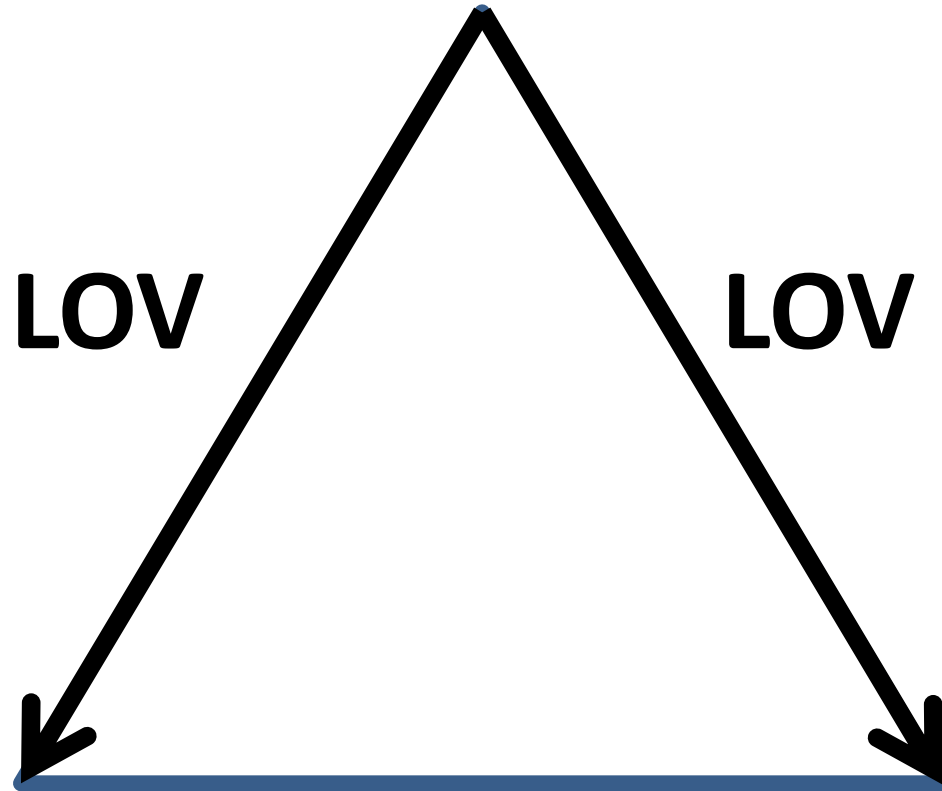

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

GRUNNLAG

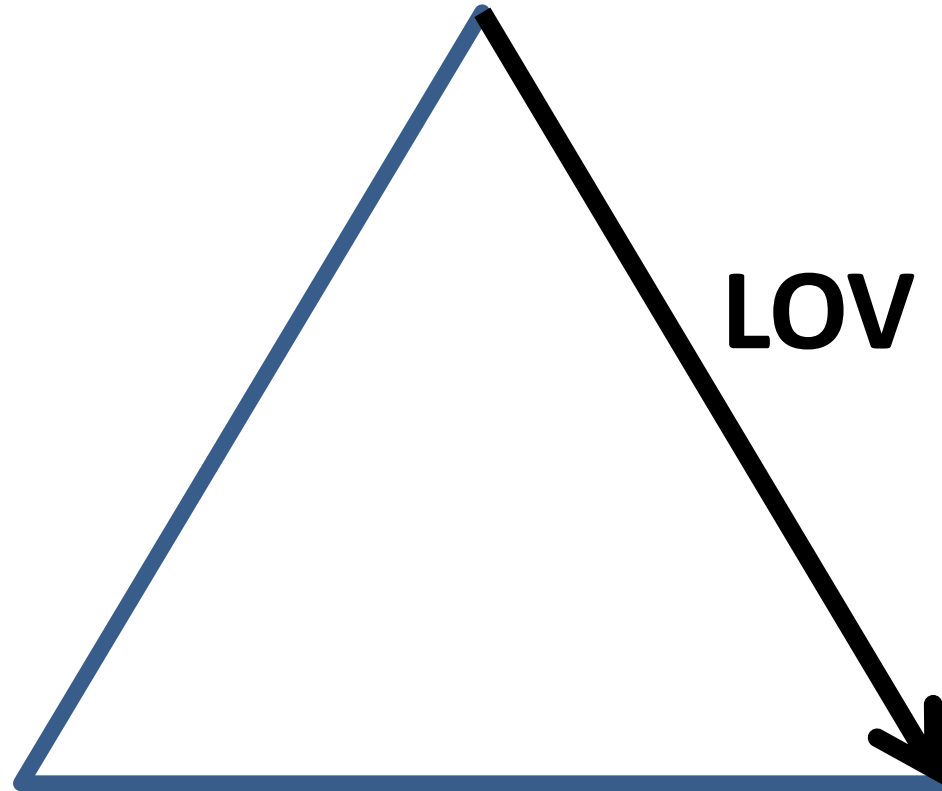

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

**GRUNNLAG
GRENSER**

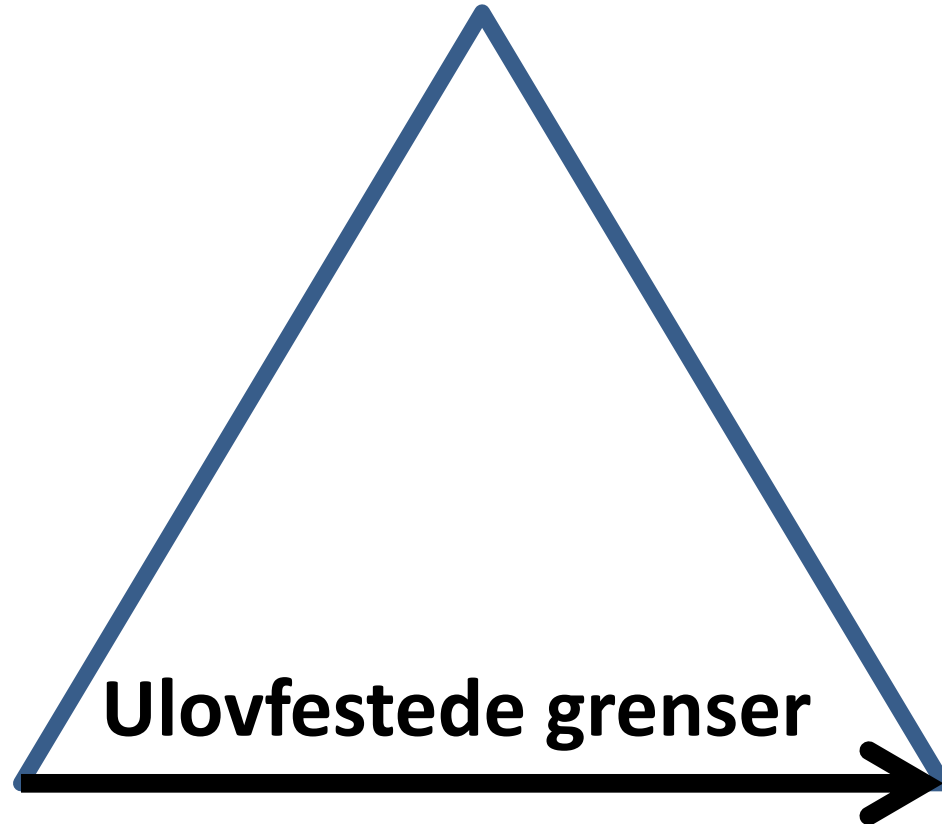

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

GRENSER

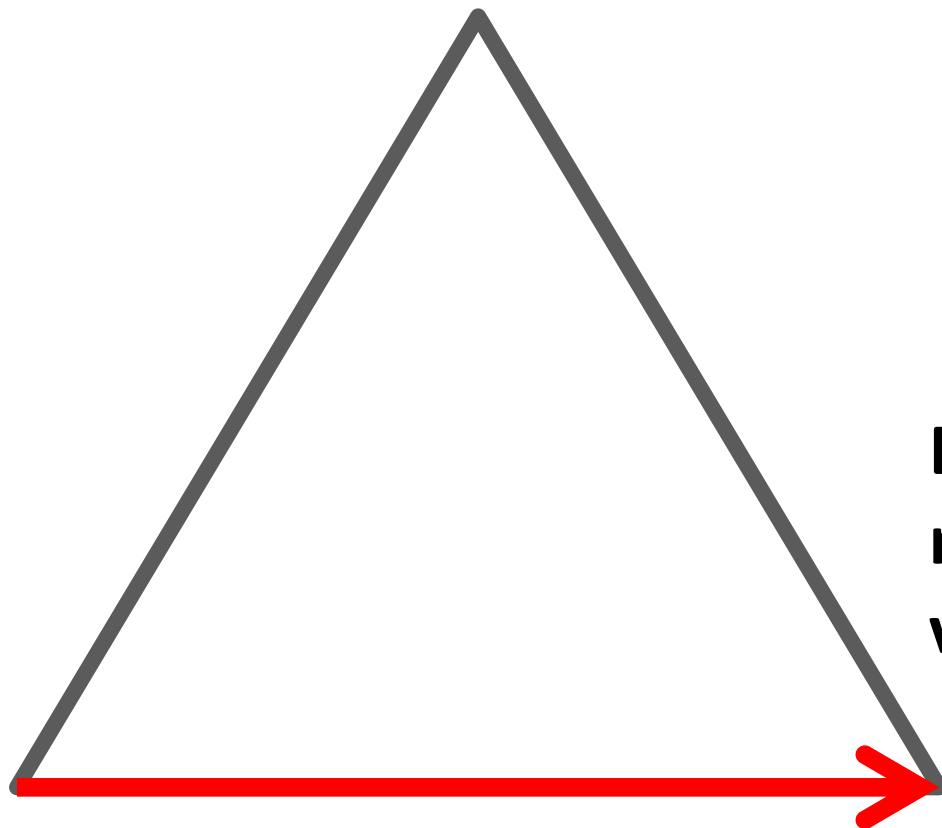
DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

KONTROLL

Domstolskontroll
med forvaltningens
vedtak

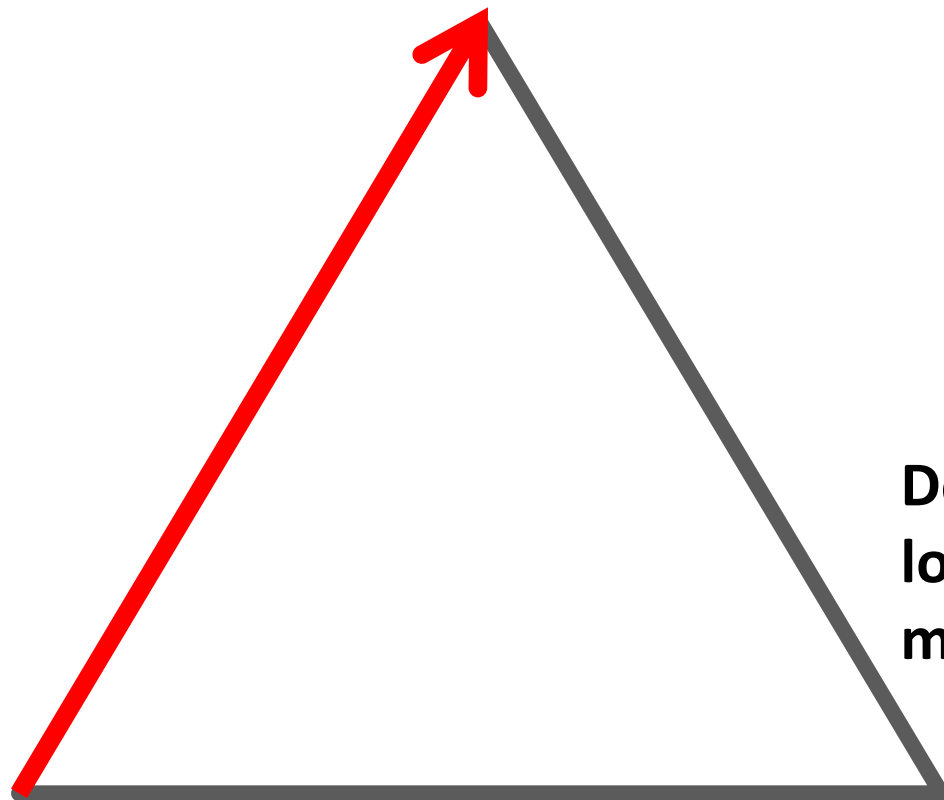
DOMSTOL

FORVALTNING

STARTING

KONTROLL

Domstolens kontroll med
lovers grunnlovs- og
menneskerettmessighet

DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

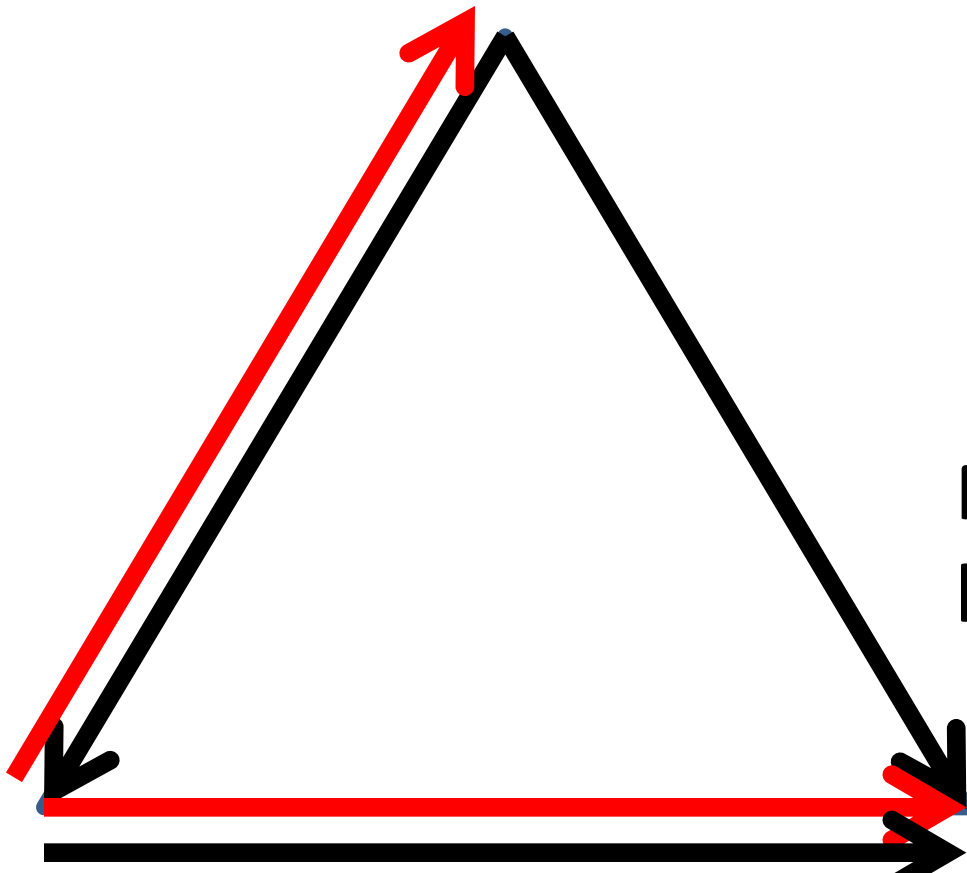
GRENSER

KONTROLL

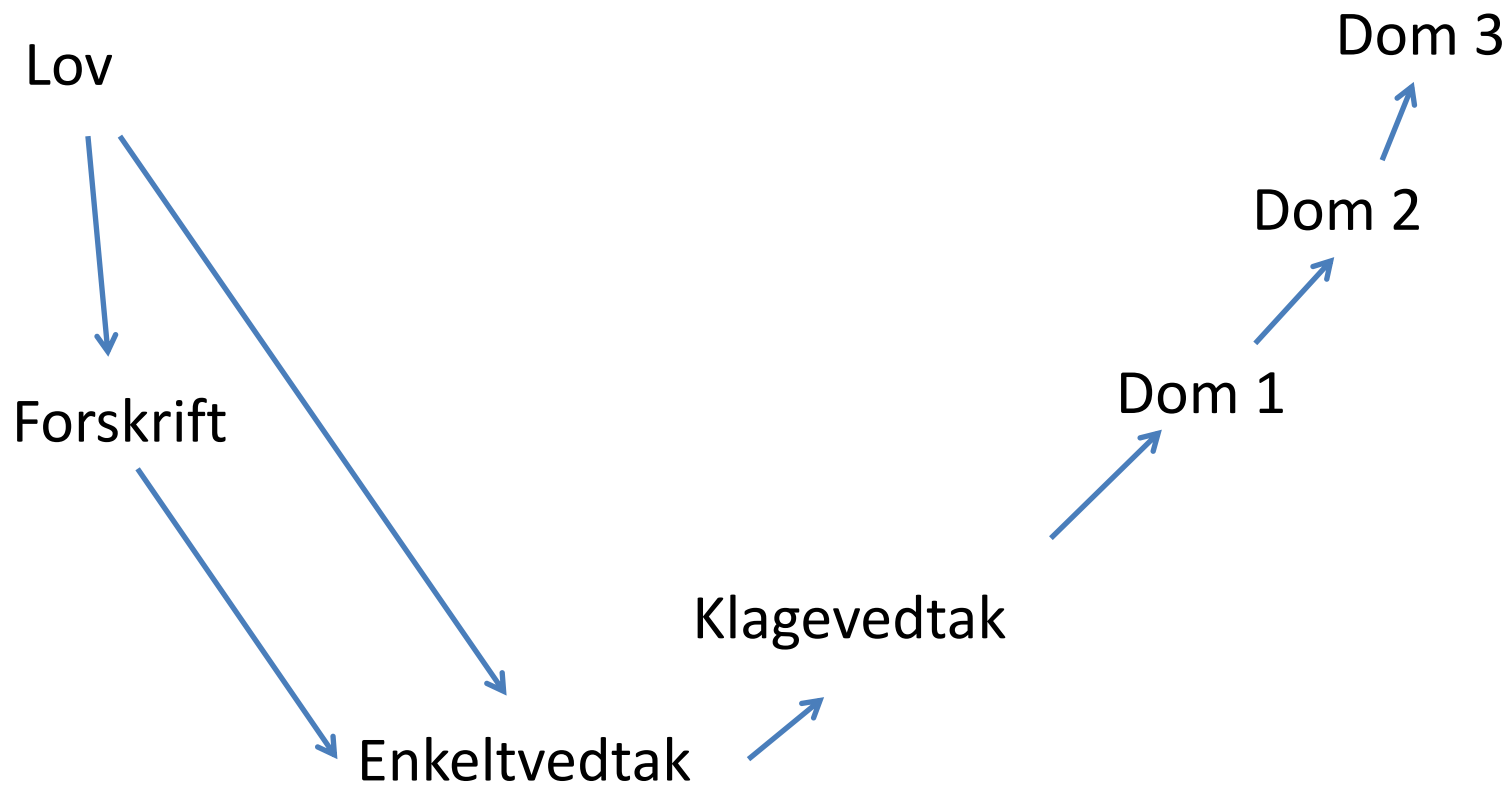
Maktfordeling – og
balanse

DOMSTOL

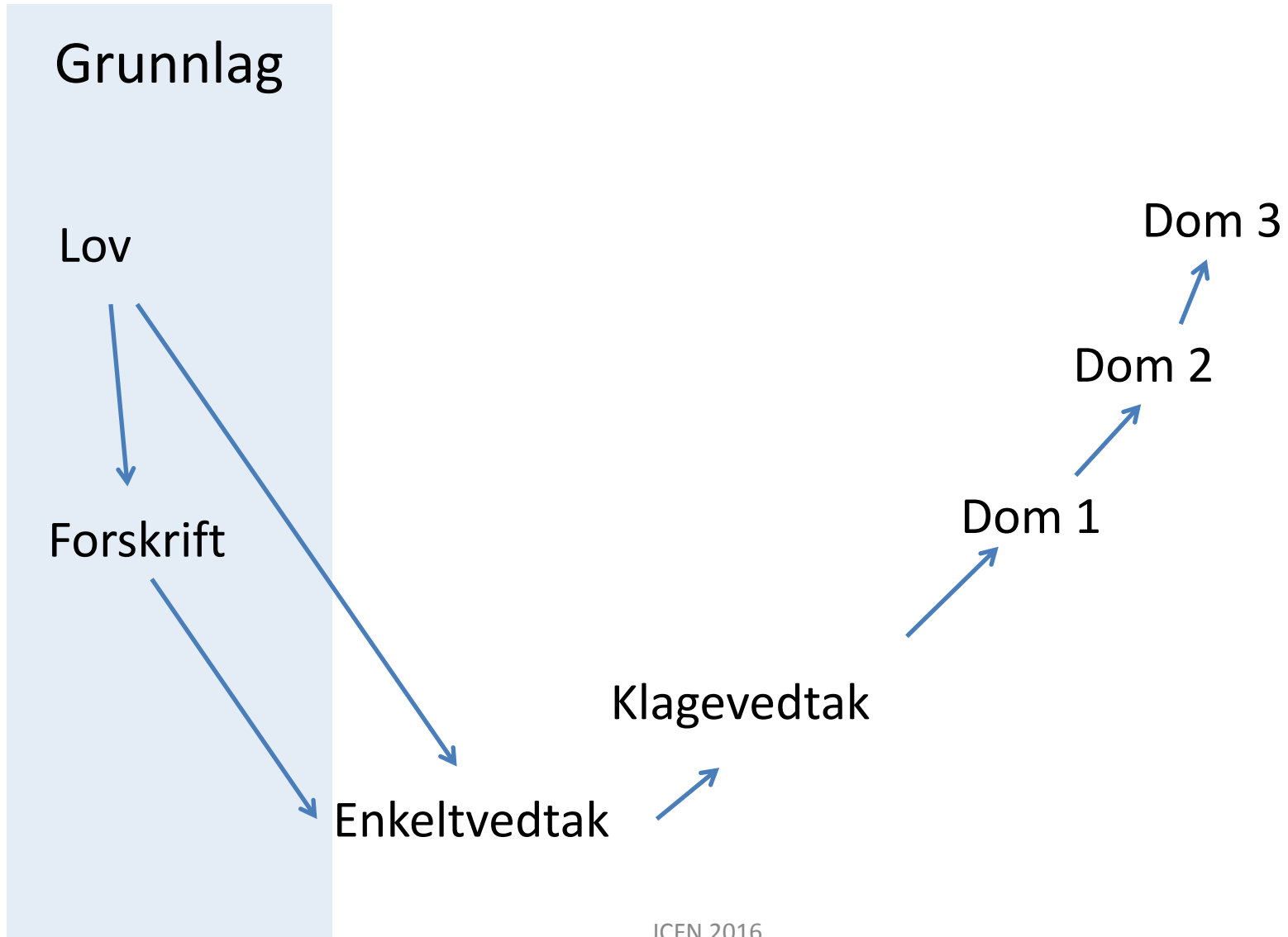
FORVALTNING

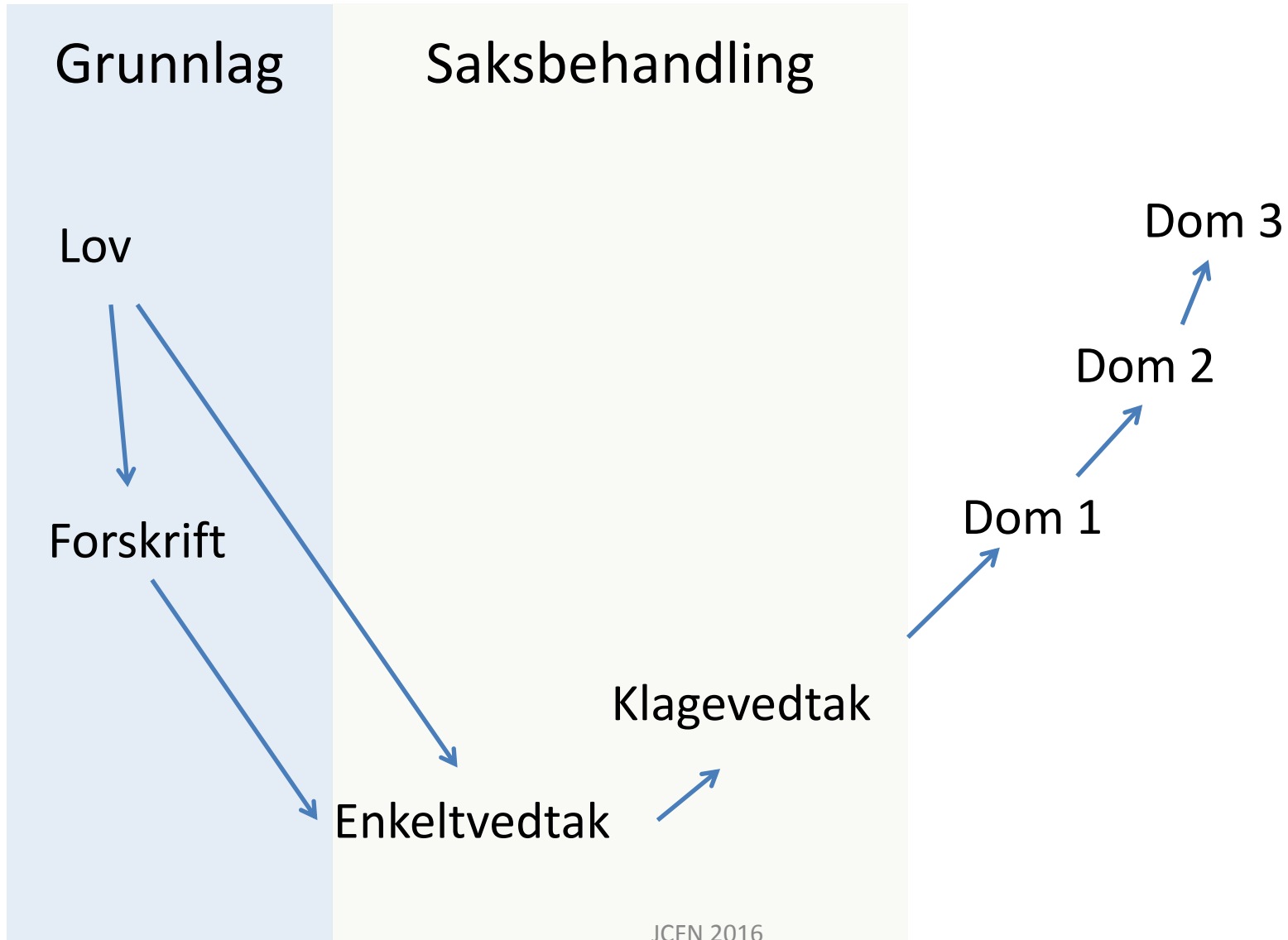
Enkeltvedtakets «reise»

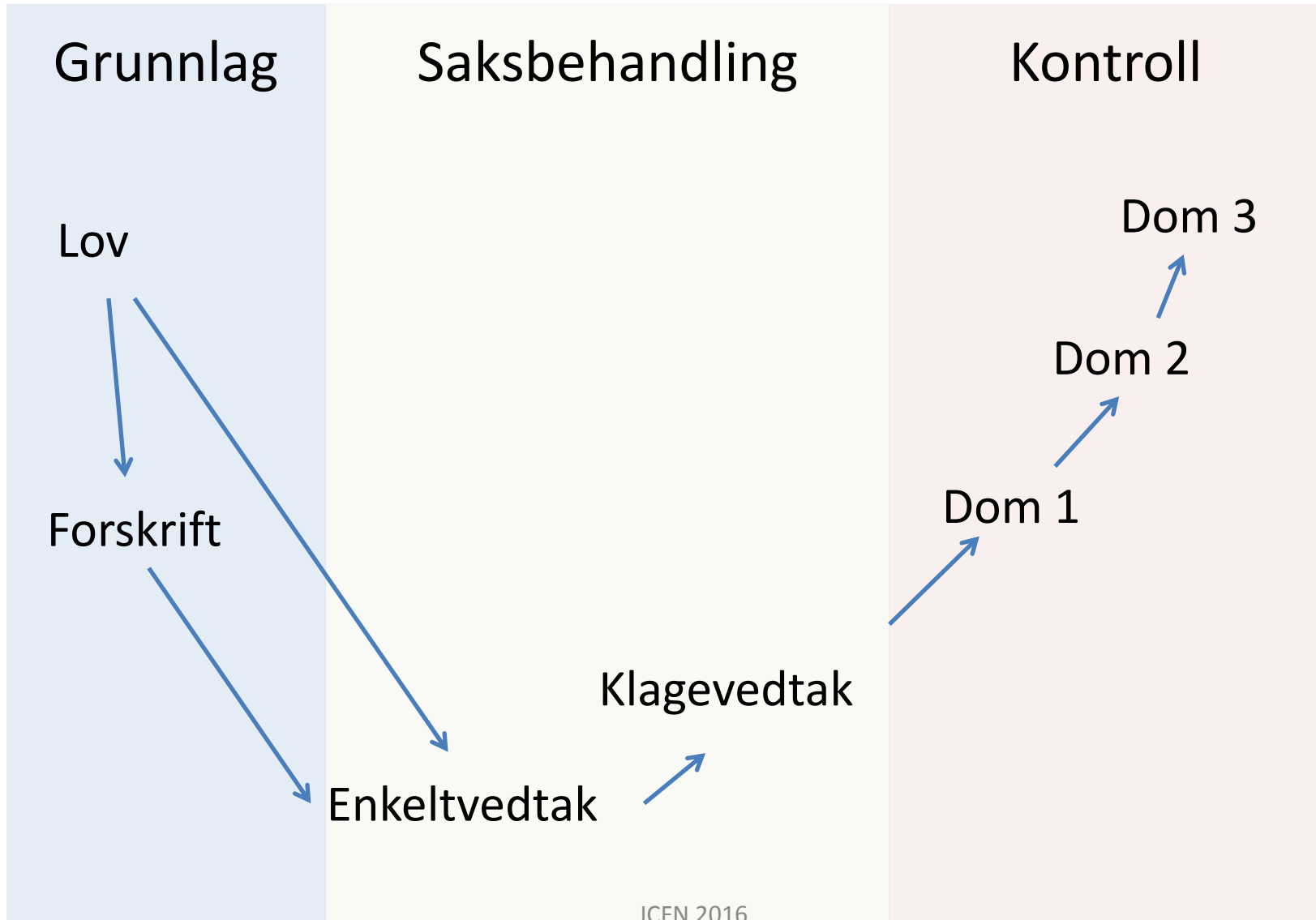
Enkeltvedtakets «reise»

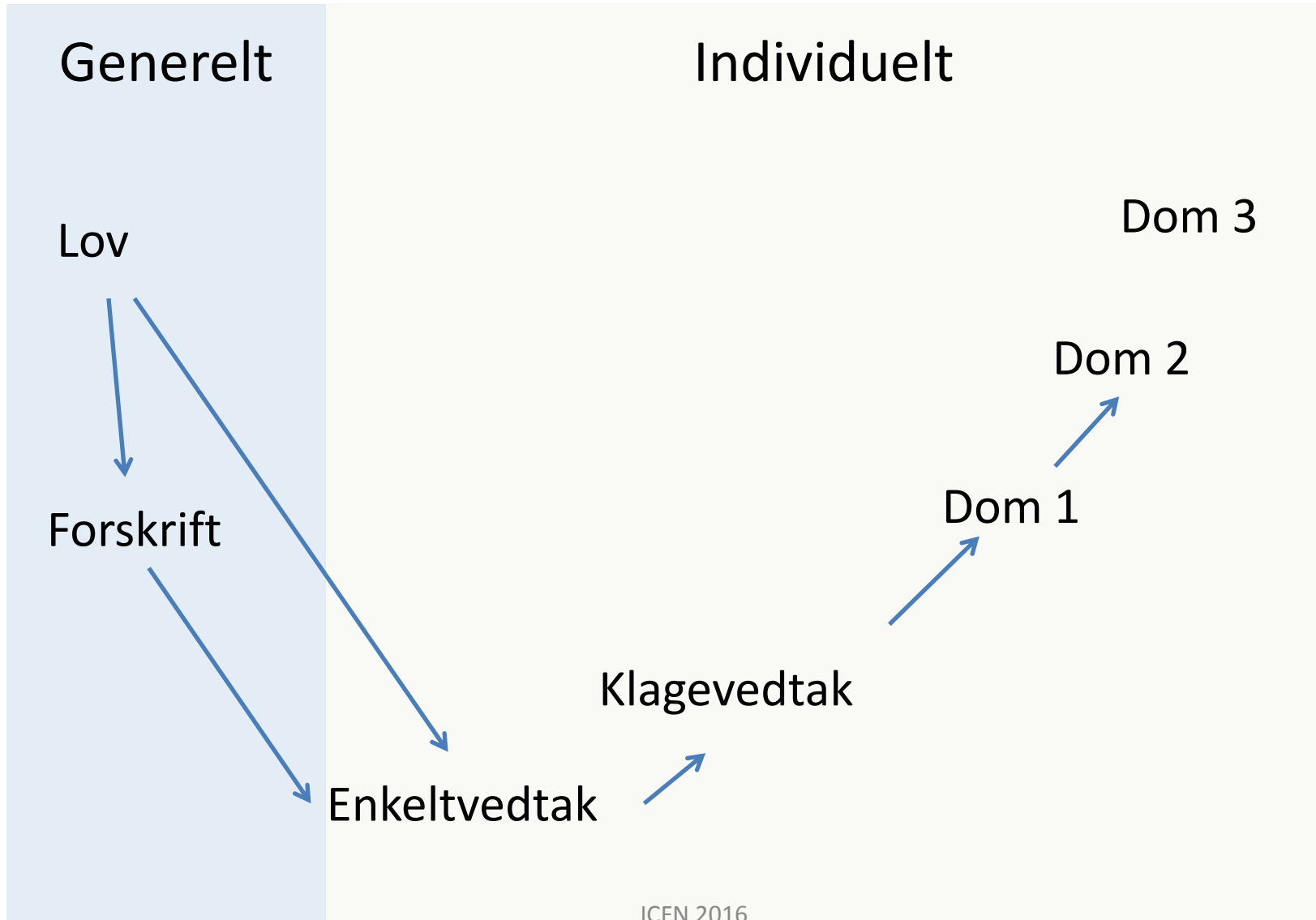
Enkeltvedtakets «reise»

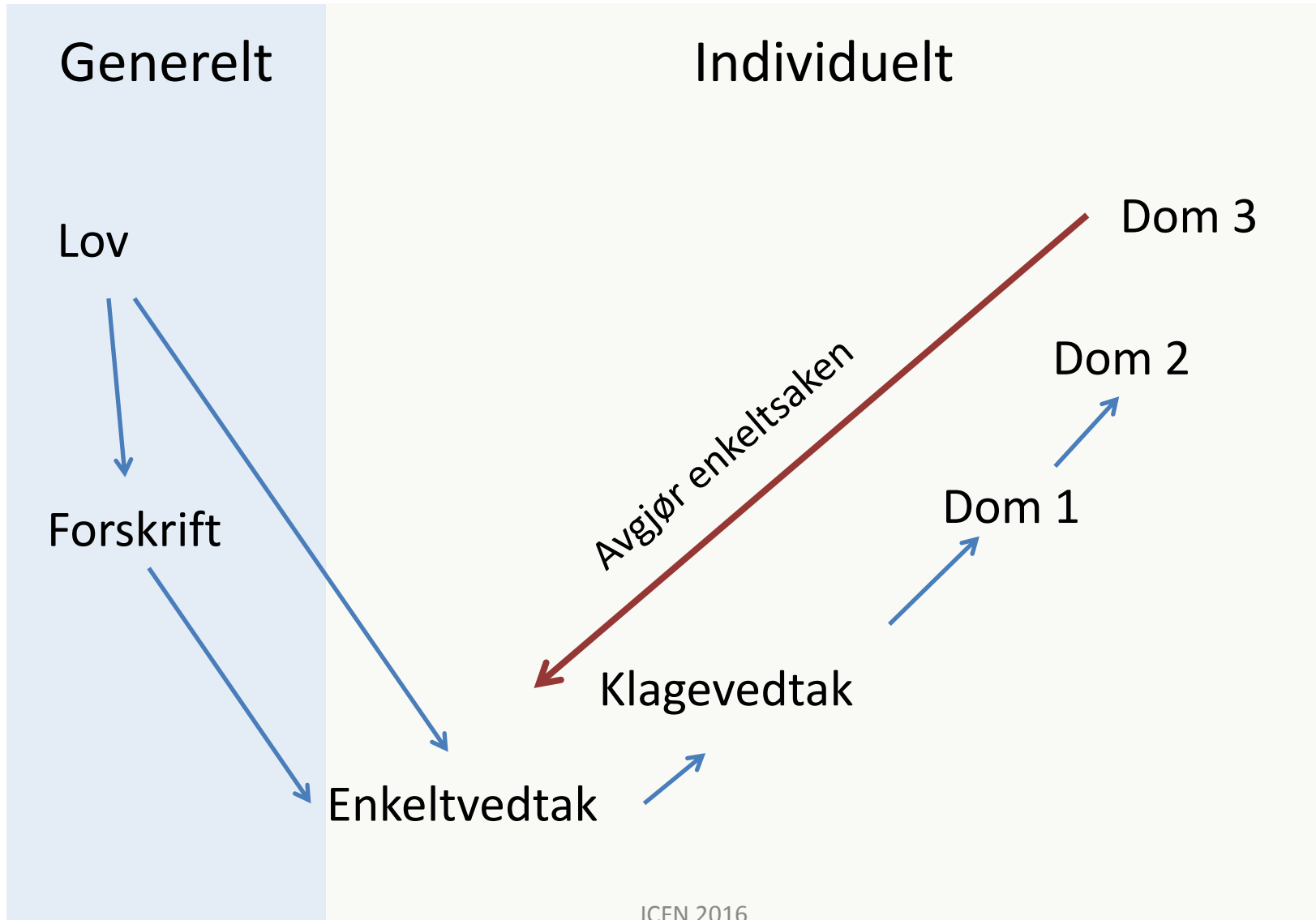
Enkeltvedtakets «reise»

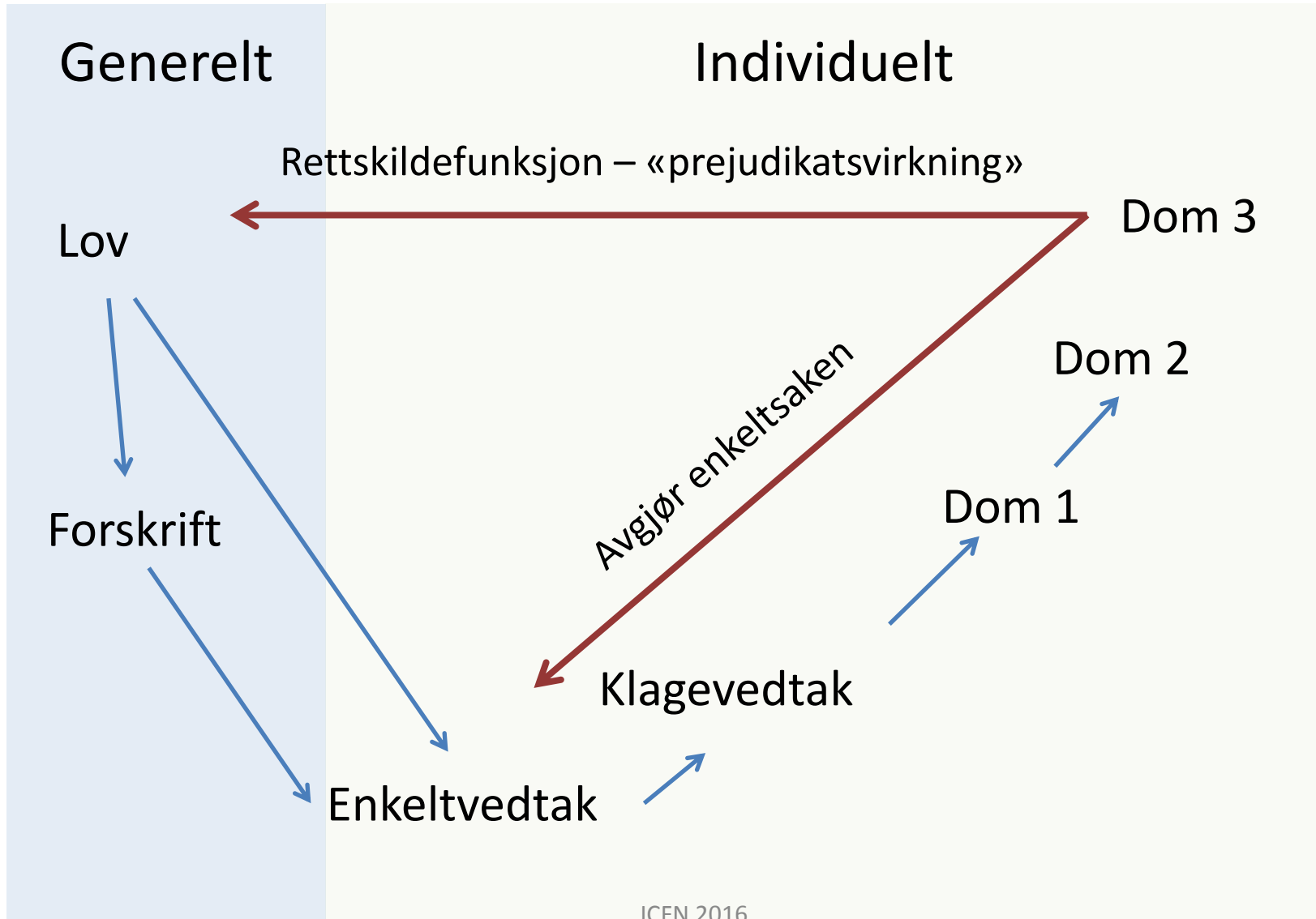
Enkeltvedtakets «reise»

Enkeltvedtakets «reise»

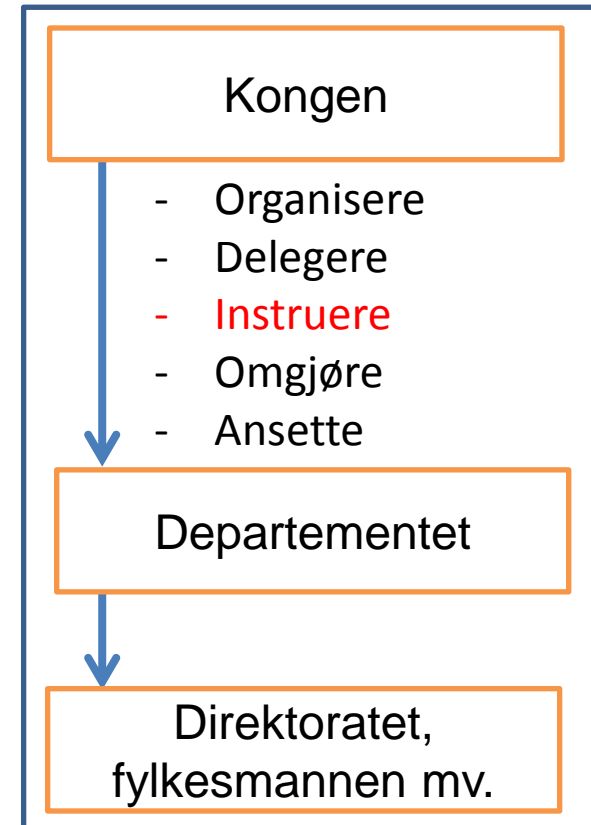
Enkeltvedtakets «reise»

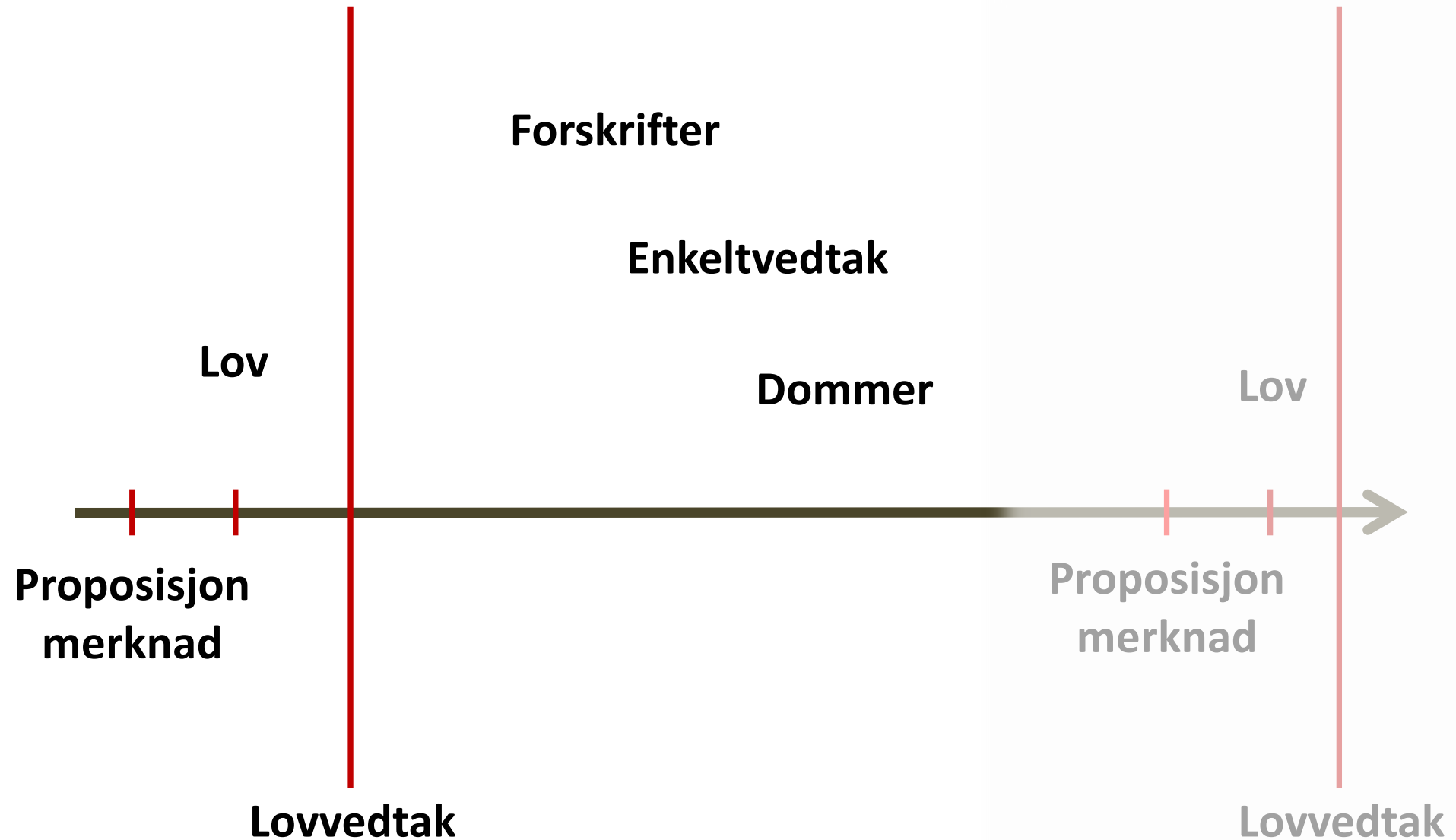
Virkemiddel	Definisjon	Bestemmende	Kan rettes til private
Lov	Grl. § 75 flg.	Ja	Ja
Forskrift	Fvl. § 2 bokstav a og c	Ja	Ja
Enkeltvedtak	Fvl. § 2 bokstav a og b	Ja	Ja
Instruks	Ingen legaldefinisjon Langvarig fast bruk	Ja	Nei
Veiledning	Ingen legaldefinisjon Relativ fast bruk	Nei	Ja
Retningslinjer	Ingen legaldefinisjon Usikker bruk	?	?

Instruks

- Forvaltningens interne styring
- Bestemmende internt
- Er ikke bestemmende for «rettigheter og plikter til [...] personer»
- Kan ha betydning som grunnlag og uttrykk for forvaltningspraksis

Rekkefølge og presisering

Hvordan går vi frem når vi tar stilling til rettsspørsmål?

RETTSKILDELÆRE

Hva er rettskildelære?

Rettskildelæren omhandler hva man bygger på og hvordan man drøfter når man tar stilling til rettsspørsmål

Betydningen av metode

- Tankeeksperiment – hva hvis vi erstattet lovsamlingen med en totalrevidert utgave?

Mål

- Oppøve metodeforståelse
- Metodebevissthet
 - Innebærer at man raskt ser metodiske særegenheter på ulike områder
 - Innebærer at man forstår hvorfor rettsanvendere på ulikt nivå i rettssystemet i praksis følger noe ulike metoder, sml. saksbehandler på et NAV-kontor vs. Høyesterett.
- Praktisk rettskildelære er lik god eksamen

Rettskildelære på eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

I

- Spørsmål 1:
- a) Hvilken betydning har lovforarbeider ved tolkning av lover?
 - b) Gi noen eksempler på dokumenter som regnes som lovforarbeider.
 - c) Hvilke hensyn taler for og mot å legge vekt på lovforarbeider ved tolkning av lover?
- Spørsmål 2: Gjør rede for hovedinnholdet i forvaltningsloven § 41.

Rettskildelære på eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

II

Trangvik kommune utlyste 1. september 2014 et 100 % driftstilskudd til fysioterapeut lokalisert til Trangvik helse- og omsorgssenter. I utlysningen ble det etterspurt søkere med offentlig autorisasjon som fysioterapeut, med videreutdanning i manuellterapi. Videre ble det opplyst at man ville legge vekt på samarbeids- og kommunikasjonsevner, og evner til å drive privat praksis.

Det var to søkere til driftstilskuddet, Peder Ås og Marte Kirkerud. Begge ble ansett for å tilfredsstillende de formelle kravene i utlysningen, og ble innkalt til intervju.

Helse- og sosialsjefen i kommunen besluttet 1. desember 2014 at driftstilskuddet skulle tildeles Peder Ås. I tildelingsvedtaket ble det bl.a. vist til at Peder Ås hadde lengst erfaring som fysioterapeut, og gode referanser med hensyn til kommunikasjons- og samarbeidsevner. I e-post samme dag ble søkerne kort informert om avgjørelsen. Selve vedtaket ble bare oversendt til Peder Ås.

Marte Kirkerud vurderte om hun skulle påklage vedtaket. I den forbindelse ønsket hun å få en kopi av vedtaket, samt å få innsyn i søknadspapirene til Peder Ås, for å kunne vurdere hans kvalifikasjoner.

Rettskildelære på eksamensbordet

- eksempel høst 2015 -

Spørsmål 1: Har Marte klagerett på avgjørelsen om tildeling av driftstilskudd?

Spørsmål 2: Har Marte krav på innsyn i søknadspapirene til Peder?

Spørsmål 3: Ble Marte orientert om avgjørelsen på korrekt måte?

Oversikt over rettskilder

- Grunnlov
- Menneskerettigheter/folkerett
- Lov og forskrift
- Lovforarbeider
- Rettspraksis
- Forvaltningspraksis
- (Juridisk litteratur)
- Reelle hensyn (hva gir et godt resultat?)

Oversikt over rettskilder

- Grunnlov
- Menneskerettigheter/folkerett
- **Lov og forskrift**
- **Lovforarbeider**
- Rettspraksis
- Forvaltningspraksis
- (Juridisk litteratur)
- Reelle hensyn (hva gir et godt resultat?)

 RETTSKILDER

Lover og forskrifter mv.

Rettsavgjørelser

Forarbeider og stortingsdokumenter

Litteratur

Rundskriv og uttalelser

Nemnder og utvalg mv.

Internasjonalt

Organisasjoner

Andre lister?

Eckhoffs liste over rettskilder

1. Lovtekster.
2. Lovforarbeider og annet bakgrunnsstoff (f.eks. tidligere lover).
3. Rettspraksis (dvs. domstolenes praksis).
4. Andre myndigheters praksis.
5. Publikumssedvaner.
6. Rettsoppfatninger (særlig i juridisk litteratur).
7. Reelle hensyn.

Ansvarlig myndighet

Stortinget

Forvaltning

Stortinget

Lovvedtak
Lovtekst

Forskrifter
Instrukser
Veiledninger
Tolkningsuttalelser

«Etterarbeider»?

Lovvedtak
Lovtekst

Andre
forarbeid
(f.eks. NOU)

Proposisjon
merknad

Dommer
Forvaltningsvedtak

Lovforarbeid

Proposisjon
merknad

Ikraftredelse

Ikraftredelse

Rettsanvendelse:

Domstol

Forvaltning

Hele forvaltningsretten er jo bare lovtolkning!?

LOVEN SOM RETTSKILDE

Hva er en lov?

- Vedtak etter grunnloven §§ 75-79
- Kan i prinsippet dreie seg om hva som helst
- På noen områder kreves lov – legalitetsprinsippet
- På forvaltningsrettens område er loven den viktigste rettskilden
- Eksempel på Høyesteretts bruk av lov i rettsanvendelse, Rt. 2007 s. 257

Rt. 2007 s. 257

– eksempel på bruk av loven som rettskilde –

- Saken gjaldt om det kunne det gis dispensasjon til å tillate forretningsvirksomhet i strid med reguleringsplan. Saksøker angrep følgende enkeltvedtak:

«Det gis ikke dispensasjon fra gjeldende reguleringsplan for omsøkte etablering av forretningsvirksomhet i det vilkåret «særlige grunner» i pbl. § 7 ikke er oppfylt.»
- Et av spørsmålene for Høyesterett: Kan Høyesterett prøve (kontrollere) forvaltningens vurdering av *om* det forelå «særlige grunner»?

For å avgjøre om man står overfor et rettsanvendelsesskjønn eller et fritt skjønn, vil utgangspunktet være en tolkning av vedkommende lovbestemmelse. Ordlyden i § 7 første ledd gir i seg selv ikke meget veiledning. Det kan være naturlig å anta at når lovgiver har skrevet inn en betingelse for å gi dispensasjon, vil denne betingelsen være en materiell kompetansebegrensning, som kan etterprøves av domstolene, med andre ord et rettsanvendelsesskjønn. På den annen side kan ord og begreper være så vage at de gir dårlig utgangspunkt for en rettslig presisering. Uttrykket "særlige grunner" i plan- og bygningsloven § 7 kan sies både å være meget generelt og svært skjønnsmessig.

Rt. 2007 side 257 (*Trallfa*) avsnitt 40

For å avgjøre om man står overfor et **rettsanvendelsesskjønn** eller et **fritt skjønn**, vil utgangspunktet være en **tolkning** av vedkommende lovbestemmelse. **Ordlyden** i § 7 første ledd gir i seg selv ikke meget veiledning. Det kan være naturlig å anta at når lovgiver har skrevet inn en betingelse for å gi dispensasjon, vil denne betingelsen være en materiell kompetansebegrensning, som kan etterprøves av domstolene, med andre ord et rettsanvendelsesskjønn. På den annen side kan **ord og begreper** være så **vage** at de gir dårlig utgangspunkt for en **rettslig presisering**. Uttrykket **”særlige grunner”** i plan- og bygningsloven § 7 kan sies både å være **meget generelt og svært skjønnsmessig**.

Rt. 2007 side 257 (*Trallfa*) avsnitt 40

(41) **Forarbeidene** til § 7 sier intet direkte om omfanget av domstolkontrollen, men kan likevel gi noen utgangspunkter. Det heter i Ot.prp.nr.56 (1984-1985) side 101 under motivene til lovens § 7:

«Uttrykket «særlige grunner» må ses i forhold til offentlige hensyn planlovgivningen skal ivareta. De særlige grunner som kan begrunne en dispensasjon er i første rekke knyttet til areal- og ressursdisponeringshensyn. Som eksempel kan nevnes tilfeller der vurderingen av arealbruken er endret etter at det ble utarbeidet plan, eller at tidsfaktoren tilsier at en ikke bør avvente en planendring. I helt spesielle tilfeller vil også forhold vedrørende søkerens person kunne anses som særlig grunn. [...]»

(42) Første avsnitt i det siterte peker på at "særlige grunner" må vurderes i forhold til **de hensyn** som ligger bak planen. **Vurderingen** vil altså være **planrelatert** og ofte politisk på samme vis som utarbeidelsen av **planene er av faglig og politisk karakter**. Kombinert med at uttrykket "særlige grunner" er **svært skjønnsmessig**, trekker dette nokså bestemt i retning av at det i liten grad dreier seg om **rettslige rammer**, men har langt større tilknytning til en **planfaglig forvaltningsoppgave** med islett av politikk.

(44) Det kan spørres om **rettssikkerhetshensyn** taler for at fastleggningen av "særlige grunner" bør anses som **rettsanvendelse** med den mer **intensive domstolsprøvelse** som da kan finne sted. Langt på vei vil dette spørsmålet kunne besvares ut fra de momenter som allerede er trukket frem. Når **generelle kriterier** kombineres med **faglige og politiske vurderinger**, vil **domstolkontrollen** reelt sett måtte konsentrere seg om de hensyn som er tatt, ligger innenfor det loven tillater - med andre ord om de er **relevante** og anvendt på en **saklig, ikke-diskriminerende måte**. Men så langt går også kontrollen med forvaltningens frie skjønn ...

Lovens ordlyd

- Presiserende tolkning
- Innskrenkende tolkning
- Utvidende tolkning
- Analogisk tolkning
- Antitetisk tolkning

Med grunnlag i
holdepunkter i loven
selv eller andre
rettskilder

Eksempler i forvaltningsretten som vi skal se senere

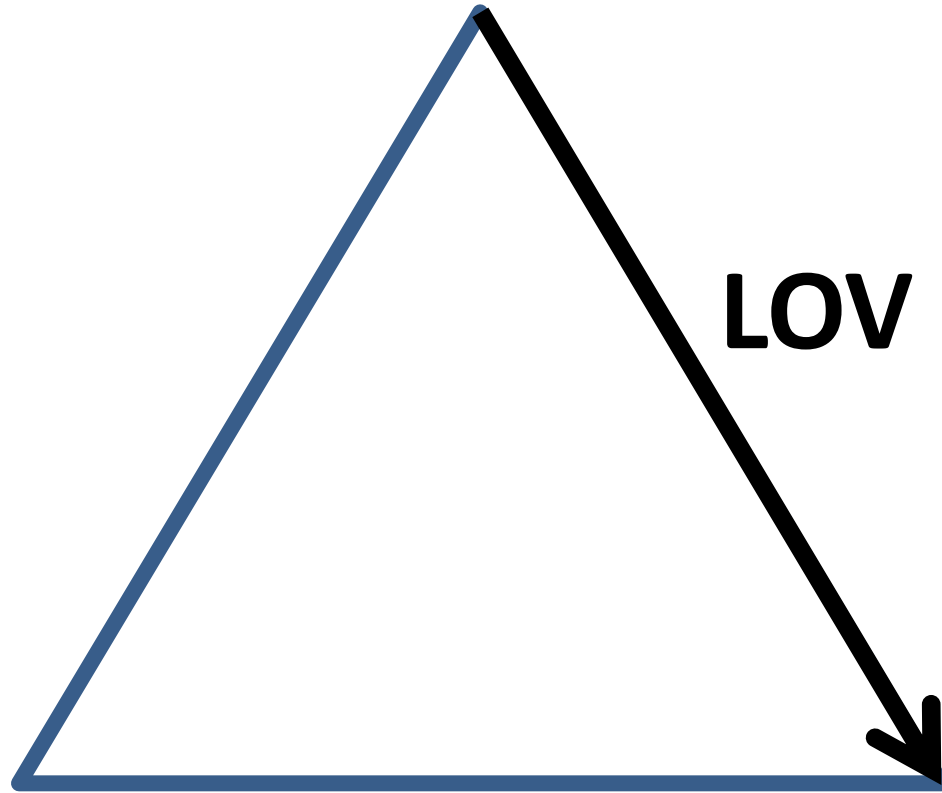
- Utvidende: Skal man tolke enkeltsaksbegrepet i § 2a jf. b utvidende til å omfatte visse faktiske handlinger og prosessuelle beslutninger og såkalt ikke-bruk av myndighet?
- Innskrenkende: Skal man tolke kravet til sakens opplysning: «så godt opplyst som mulig» fvl. § 17 innskrenkende? Er søskenbarnrelasjon så nær at det automatisk skal lede til inhabilitet fvl. § 6 annet ledd?
- Analogisk: Skal fvl. § 41 anvendes analogisk på andre feil ved vedtaket enn saksbehandlingsfeil etter forvaltningsloven?
- Antitetisk: En rekke eksempler

Lovtolkning

- Legalitetsprinsippet/Lovkravprinsippet
- Assymetrisk fortolkning i favør av borgeren
- Grenser for utvidende tolkning av plikter og inngrep
- I noen grad også grenser for innskrenkende tolkning av rettigheter.

STORTING

**GRUNNLAG
GRENSER**

LOV

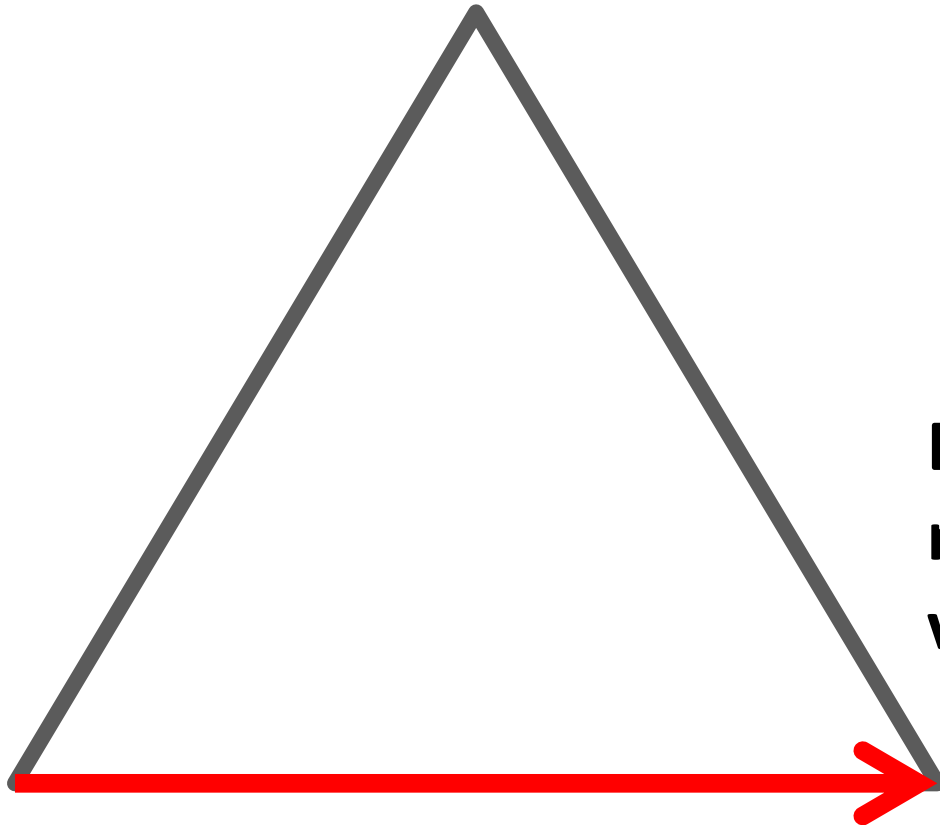
DOMSTOL

FORVALTNING

STORTING

KONTROLL

Domstolskontroll
med forvaltningens
vedtak

DOMSTOL

FORVALTNING

Habilitet - § 6 annet ledd

Likeså er han ugild når andre **særegne forhold** foreligger som er **egnet til å svekke tilliten** til hans **upartiskhet**; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig **fordel, tap** eller **ulempe** for ham selv eller noen som han har **nær personlig tilknytning** til.

Sakens opplysning - Utredning

Forvaltningsloven § 17:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er **så godt opplyst som mulig** før vedtak treffes.

(Samme krav i § 37 for forskrifter)

Lovens oppbygging

- Formål
- Virkeområde
- Definisjoner
- Hovedregler
- Unntaks- og spesialregler
- (Sanksjoner og reaksjoner)
- (Ikraftredelse og overgangsbestemmelser)
- Eksempel forvaltningsloven og naturmangfoldloven

SUMMEGRUPPE

Hvorfor skal rettsanvenderne legge vekt på loven og lovens ordlyd ved løsningen av rettsspørsmål?

Hvorfor er loven en viktig rettskilde?

- Demokratihensyn
- Styringshensyn
- Rettsikkerhet
- Forutsigbarhet
- Rettsformidling
- Ordenshensyn - rettsystematikk

HEIA NOURGE!

Ja, vi elsker Norges Offentlige Utredninger. Morgenbladet har kåret de beste av de beste.

Hva legger dere vekt på forarbeidet!?

FORARBEID SOM RETTSKILDE

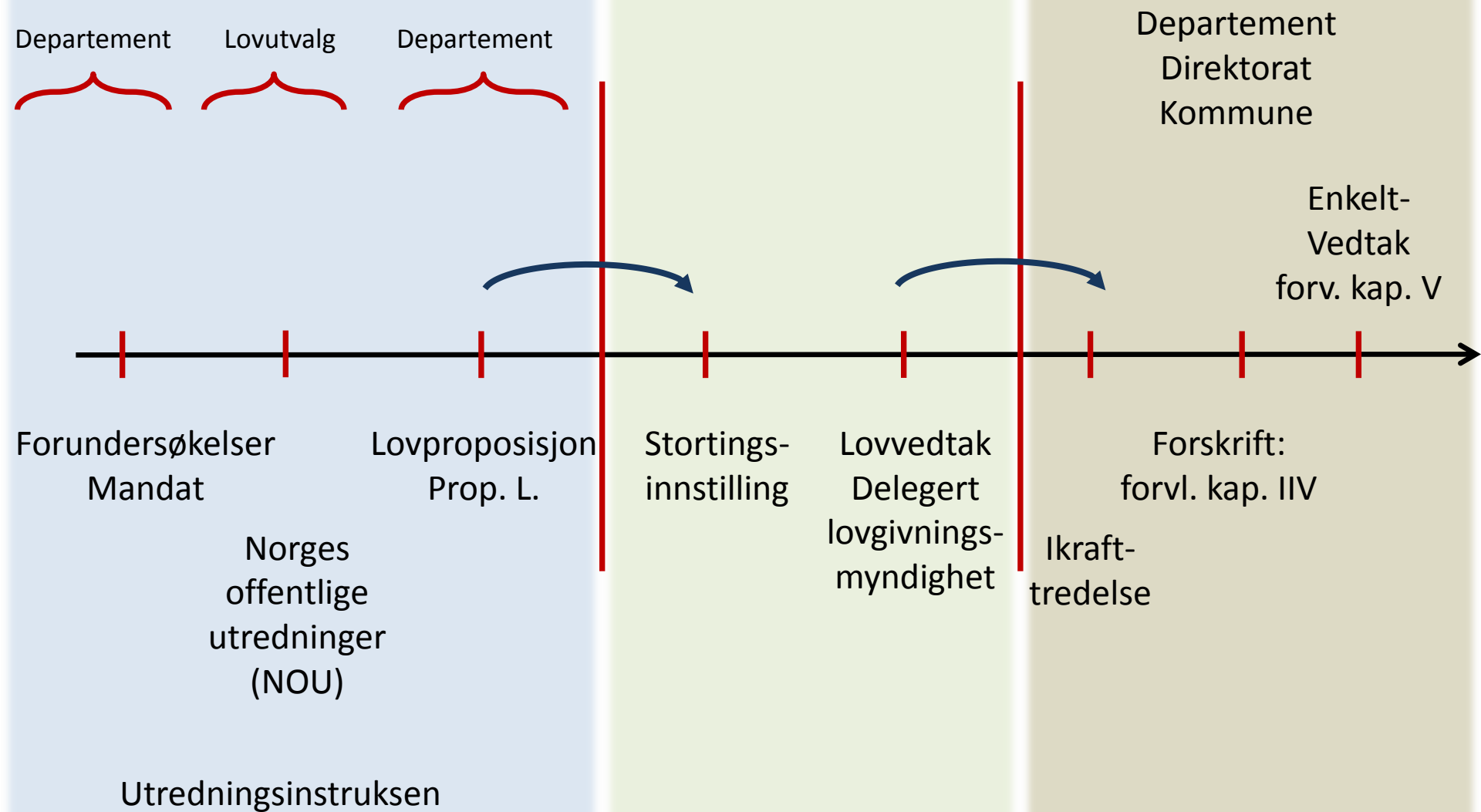
Hva er et forarbeid

- Norges offentlig utredninger (NOU)
- Lovproposisjon
- Innstillinger i Stortinget
- Stortingsforhandlinger

Lovforberedelse

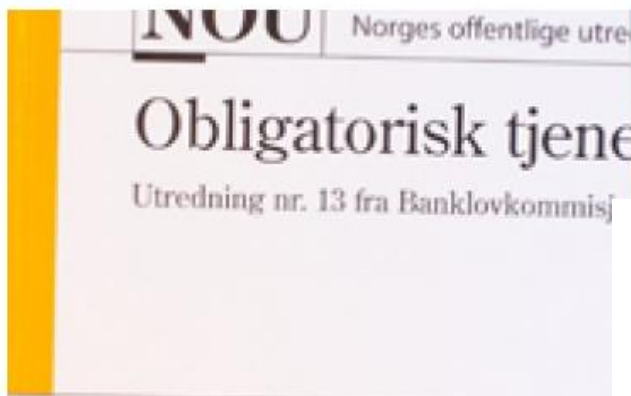
Stortinget

Forvaltning

HEIA NOURGE!

Ja, vi elsker Norges Offentlige Utredninger. Morgenbladet har kåret de beste av de beste.

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 62 L

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forvaltningsloven mv.
(administrative sanksjoner mv.)

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 62 L

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forvaltningsloven mv.
(administrative sanksjoner mv.)

Formål *forut* for lovvedtakelsen

- Forsvarlig beslutningsgrunnlag
 - Å informere Stortinget godt nok til at det kan fatte beslutning på forsvarlig grunnlag – statsråden er konstitusjonelt ansvarlig
- Avklare forholdet til overordne rettsnormer – folkerett og grunnlov
 - Høyesterett «prøver» lovgivers vurderinger
 - Eks. Rederibeskatningssaken (Rt. 2010 s. 143)
- Statsråden har konstitusjonelt ansvar

Formål *etter* lovvedtakelsen

- Tilrettelegge for etterkontroll
 - Hva ønskes oppnådd?
 - Hva kan kontrolleres?
- Gi signaler
 - Om bruk av forskriftshjemler
 - Om gjeldende praksis
- Rettskilde
 - Veilede rettsanvenderen
 - Utdype og forklare lovens bestemmelser

Formål *etter* lovvedtakelsen

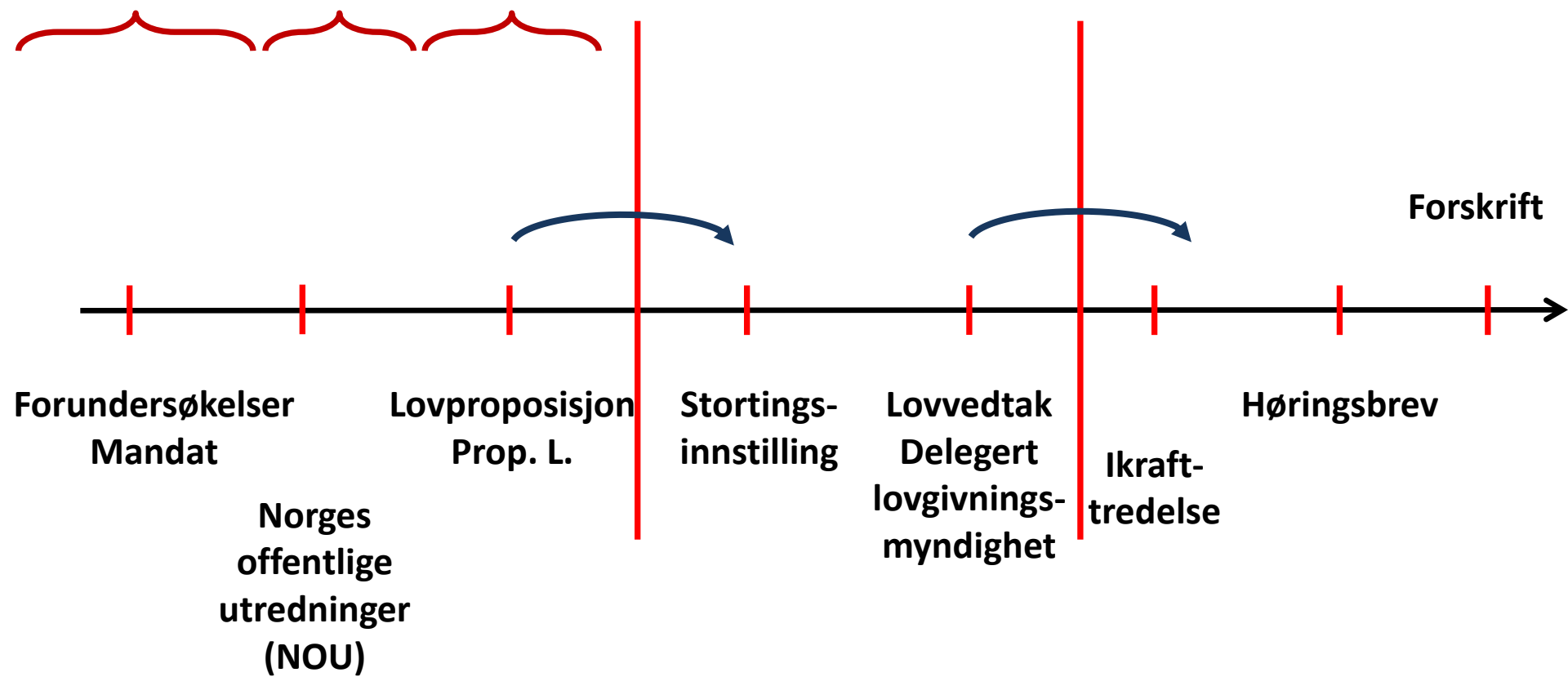
- Tilrettelegge for etterkontroll
 - Hva ønskes oppnådd?
 - Hva kan kontrolleres?
- Gi signaler
 - Om bruk av forskriftshjemler
 - Om gjeldende praksis
- **Rettskilde**
 - **Veilede rettsanvenderen**
 - **Utdype og forklare lovens bestemmelser**

Forvaltning

Stortinget

Forvaltning

Departement Lovutvalg Departement

Oppbygningen av et forarbeid

1. Sammendrag av proposisjonens hovedinnhold
2. Bakgrunnen for lovforslaget
3. Beskrivelse av gjeldende rett
4. Omtale av rettstilstanden i andre land (Norden/EU)
5. Utredningens/høringsbrevets forslag
6. Høringsinstansenes syn
7. Departementets vurderinger
8. Konsekvenser (økonomiske og administrative o.a.)
9. Merknader til de enkelte bestemmelsene lovforslag

Sammensetning av lovutvalg

NOU 2012:1 Barnets beste (forslag til ny barnehagelov)

Fylkesmann (tidligere statsråd, Arbeiderpartiet)

Professor i økonomi (tidligere statstråd, Høyre)

Seniorrådgiver, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Direktør, Direktoratet for IKT og forvaltning

Førsteamanuensis i økonomi (Sosialistisk Venstreparti)

Rådmann, Lierne kommune

Forsker (statsviter)

Professor i pedagogikk

Rådgiver (jurist)

Politisk rådgiver, Utdanningsforbundet

Direktør, Private barnehagers landsforbund

Avdelingsleder, Fagforbundet

(Sekretariatet: 6 personer, statsvitere, jurister og pedagoger.)

NOU 2012:1

- Nedsatt av Kongen i statsråd , 25. juni 2010 NOU overlevert 15. Juni 2012.
- 15 utvalgsmøter. Typisk over to dager.
- Separate møter og befaring på 11 barnehager over hele landet og av ulike typer.
- Separate møter med 17 kommuner
- Møter med svenske og danske sentrale og lokale myndigheter og interesseorganisasjoner
- Sekretariatet gjennomførte møter med Sametinget og flere forskere

SUMMEGRUPPE

- Hvilken betydning har lovforarbeider ved tolkning av lover?
- Gi noen eksempler på dokumenter som regnes som lovforarbeider.
- Hvilke hensyn taler for og mot å legge vekt på lovforarbeider ved tolkning av lover?

Hvorfor legge vekt på lovens forarbeider?

- Grundig prosess: Bred representasjon og eksperter.
- Demokrati. Stortingets syn tillegges vekt. («Lovgiverviljen»)
- Ofte overbevisende argumentasjon
- Gir bedre lovteknikk – kortere lovtekst
- Argumenter mot:
 - Forarbeid ikke like tilgjengelig som loven
 - Legalitetsprinsippet
 - Sovepute – Lovgiver bør klargjøre loven så mye som mulig
 - Stortinget tar sjelden reelt stilling til det som står i forarbeidene

Forarbeiders vekt

- Er prosessen grundig?
 - Fremstår forarbeidene godt begrunnet?
 - Er argumentasjonen konsistent?
 - Hvilke argumenter er berørt?
-
- «Lovgiverviljen»
 - Verdi- og formålsutsagn
 - Juridisk-tekniske utsagn om tolkningen av loven og konkrete lovbestemmelser

Rt. 2007 s. 257

– eksempel på bruk av loven, forarbeidene
og reelle hensyn som rettskilde –

- Saken gjaldt om det kunne det gis dispensasjon til å tillate forretningsvirksomhet i strid med reguleringsplan. Saksøker angrep følgende enkeltvedtak:

«Det gis ikke dispensasjon fra gjeldende reguleringsplan for omsøkte etablering av forretningsvirksomhet i det vilkåret «særlige grunner» i pbl. § 7 ikke er oppfylt.»
- Et av spørsmålene for Høyesterett: Kan Høyesterett prøve (kontrollere) forvaltningens vurdering av *om* det forelå «særlige grunner»?

For å avgjøre om man står overfor et rettsanvendelsesskjønn eller et fritt skjønn, vil utgangspunktet være en tolkning av vedkommende lovbestemmelse. Ordlyden i § 7 første ledd gir i seg selv ikke meget veiledning. Det kan være naturlig å anta at når lovgiver har skrevet inn en betingelse for å gi dispensasjon, vil denne betingelsen være en materiell kompetansebegrensning, som kan etterprøves av domstolene, med andre ord et rettsanvendelsesskjønn. På den annen side kan ord og begreper være så vage at de gir dårlig utgangspunkt for en rettslig presisering. Uttrykket "særlige grunner" i plan- og bygningsloven § 7 kan sies både å være meget generelt og svært skjønnsmessig.

Rt. 2007 side 257 (*Trallfa*) avsnitt 40

For å avgjøre om man står overfor et **rettsanvendelsesskjønn** eller et **fritt skjønn**, vil utgangspunktet være en **tolkning** av vedkommende lovbestemmelse. **Ordlyden** i § 7 første ledd gir i seg selv ikke meget veiledning. Det kan være naturlig å anta at når lovgiver har skrevet inn en betingelse for å gi dispensasjon, vil denne betingelsen være en materiell kompetansebegrensning, som kan etterprøves av domstolene, med andre ord et rettsanvendelsesskjønn. På den annen side kan **ord og begreper** være så **vage** at de gir dårlig utgangspunkt for en **rettslig presisering**. Uttrykket **”særlige grunner”** i plan- og bygningsloven § 7 kan sies både å være **meget generelt og svært skjønnsmessig**.

Rt. 2007 side 257 (Trallfa) avsnitt 40

(41) **Forarbeidene** til § 7 sier intet direkte om omfanget av domstolkontrollen, men kan likevel gi noen utgangspunkter. Det heter i Ot.prp.nr.56 (1984-1985) side 101 under motivene til lovens § 7:

«Uttrykket «særlige grunner» må ses i forhold til offentlige hensyn planlovgivningen skal ivareta. De særlige grunner som kan begrunne en dispensasjon er i første rekke knyttet til areal- og ressursdisponeringshensyn. Som eksempel kan nevnes tilfeller der vurderingen av arealbruken er endret etter at det ble utarbeidet plan, eller at tidsfaktoren tilsier at en ikke bør avvente en planendring. I helt spesielle tilfeller vil også forhold vedrørende søkerens person kunne anses som særlig grunn. [...]»

(42) Første avsnitt i det siterte peker på at ”særlige grunner” må vurderes i forhold til **de hensyn** som ligger bak planen. **Vurderingen** vil altså være **planrelatert** og ofte politisk på samme vis som utarbeidelsen av **planene er av faglig og politisk karakter**. Kombinert med at uttrykket ”særlige grunner” er **svært skjønnsmessig**, trekker dette nokså bestemt i retning av at det i liten grad dreier seg om **rettslige rammer**, men har langt større tilknytning til en **planfaglig forvaltningsoppgave** med islett av politikk.

(44) Det kan spørres om **rettssikkerhetshensyn** taler for at fastleggningen av "særlige grunner" bør anses som **rettsanvendelse** med den mer **intensive domstolsprøvelse** som da kan finne sted. Langt på vei vil dette spørsmålet kunne besvares ut fra de momenter som allerede er trukket frem. Når **generelle kriterier** kombineres med **faglige og politiske vurderinger**, vil **domstolkontrollen** reelt sett måtte konsentrere seg om de hensyn som er tatt, ligger innenfor det loven tillater - med andre ord om de er **relevante** og anvendt på en **saklig, ikke-diskriminerende måte**. Men så langt går også kontrollen med forvaltningens frie skjønn ...

”

KAHOOT

Spørsmål til rettskildelæren

Du trenger ikke bry deg om å konkurrere!

Velg et kallenavn om du vil være anonym på topp-listen.

Reelle hensyn

- Forvaltningsrettens grunnleggende avveininger
 - Rettsikkerhet versus effektivitet
 - Styrings- og handlingsrom versus forutsigbarhet
 - Individuelle interesser versus fellesinteresser
 - Urimelige utslag?
- Eksempel: Rettsikkerhetsbetraktninger trumfer klar ordlyd og forarbeider i Rt. 2005 s. 117 Elvebåt-saken.

Rettsikkerhet ↔ Effektivitet

Rt. 2005 s. 117 (*Elvebåt*)

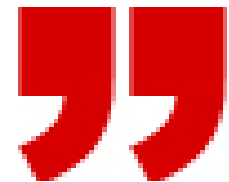
– eksempel på bruk av lov, forarbeid og reelle hensyn
som rettskilde –

- Saken gjaldt gyldigheten av et avgiftsvedtak ilagt av toll- og avgiftsdirektoratet.
- Spørsmålet var om Osen (båtkjøper) var å legge «til last» at han ikke forstod at det skulle betales importavgift på tre fartøyer han hadde kjøpt *i Norge*.
- Merk: Saken gir opphav til et uvanlig samspill mellom – og vekting av – rettskildene.

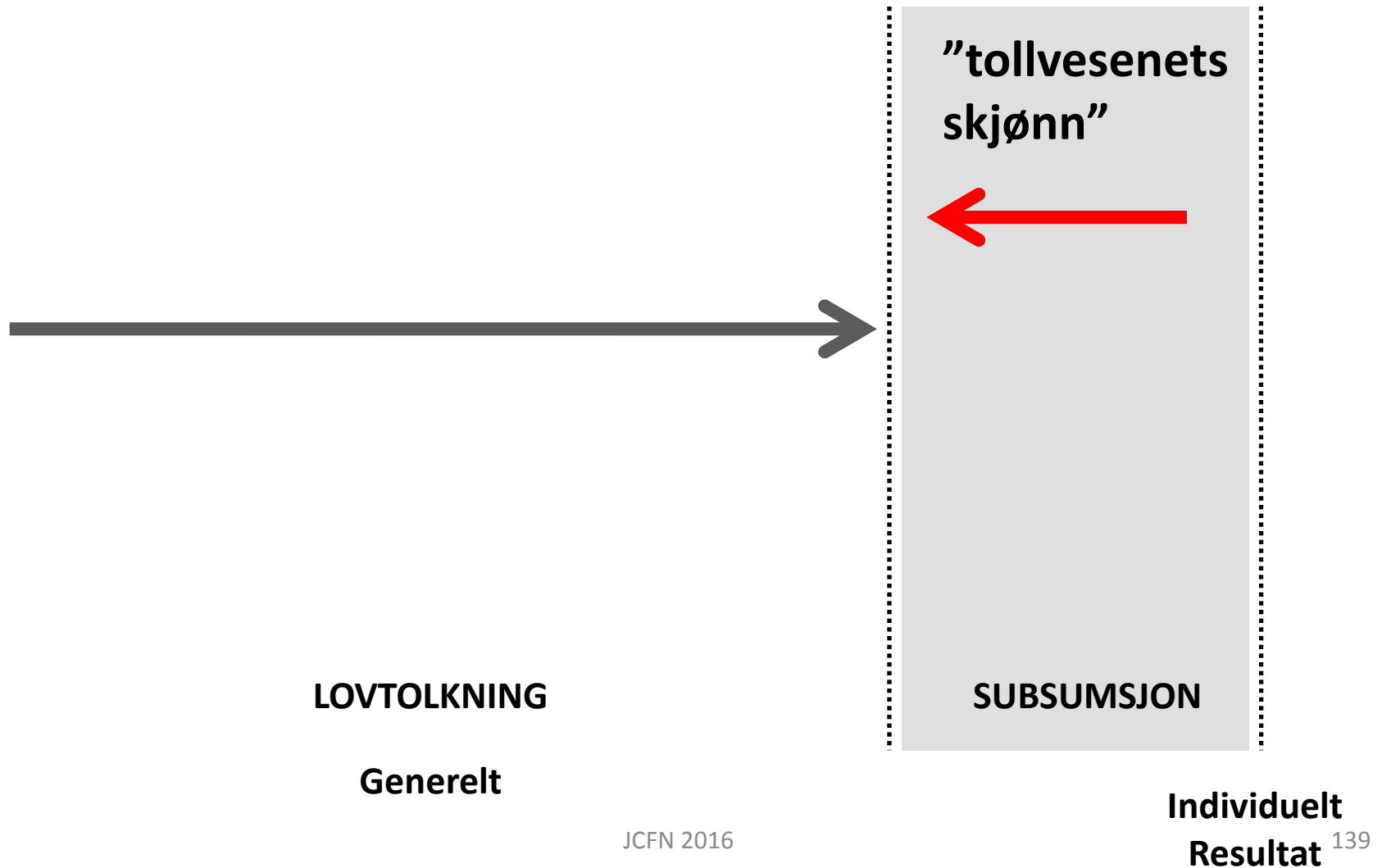
Rt. 2005 side 117 (*Elvebåt*)

(46) [...] Det avgjørende spørsmålet blir dermed om Toll- og avgiftsdirektoratets vedtak om at Osen er «noe å legge ... til last» når han ikke var klar over at det ikke hadde skjedd noen fortolling, må settes til side. Dette reiser for det første spørsmålet om vedtaket er undergitt tollvesenets frie skjønn slik at prøvingsretten er begrenset.

(47) Lovens ordlyd – «**etter tollvesenets skjønn**» – taler for at skjønnnet ikke kan overprøves. Dette kan også synes å ha støtte i forarbeidene. [...]

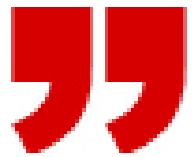

Rt. 2005 side 117 (*Elvebåt*)

(48) En regel hvor avgjørelsen av vareeierens aktsomhet er unntatt fra domstolenes prøvingsrett, reiser imidlertid **grunnleggende rettssikkerhetsspørsmål**. Og da dette rettssikkerhetsaspektet ikke er nærmere drøftet i forarbeidene, reduseres vekten av lovens ordlyd og forarbeidene. Den manglende drøftelsen gir grunn til å tvile på om det var lovgiverens overveide standpunkt at bestemmelsen skulle ha det innholdet som lovens ordlyd og forarbeidene umiddelbart kunne tyde på.

(49) Jeg viser til at det aktuelle kriteriet – ”til last” – er velegnet for overprøving. **Aktsomhetsvurderinger må domstolene foreta på en rekke livsområder**, og vurderingen etter tolloven § 37 står ikke i noen særstilling. Skjønnnet krever ingen **tollfaglig kompetanse**, slik at det av den grunn kunne være spørsmål om å unnta det fra domstolenes prøvingsrett.

Rt. 2005 side 117 (*Elvebåt*)

«grunnleggende rettsikkerhetspørsmål»

«til last» (aktsomhetsvurdering)

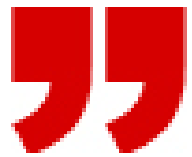
LOVTOLKNING

SUBSUMSJON

Generelt

(48) En regel hvor avgjørelsen av vareeierens aktsomhet er unntatt fra domstolenes prøvingsrett, reiser imidlertid **grunnleggende rettssikkerhetsspørsmål**. Og da dette rettssikkerhetsaspektet ikke er nærmere drøftet i forarbeidene, reduseres vekten av lovens ordlyd og forarbeidene. Den manglende drøftelsen gir grunn til å tvile på om det var lovgiverens overveide standpunkt at bestemmelsen skulle ha det innholdet som lovens ordlyd og forarbeidene umiddelbart kunne tyde på.

(49) Jeg viser til at det aktuelle kriteriet – ”til last” – er velegnet for overprøving. **Aktsomhetsvurderinger må domstolene foreta på en rekke livsområder**, og vurderingen etter tolloven § 37 står ikke i noen særstilling. Skjønnnet krever ingen **tollfaglig kompetanse**, slik at det av den grunn kunne være spørsmål om å unnta det fra domstolenes prøvingsrett.

Reelle hensyn er ikke synsing

- Reelle argumenters vekt avhenger av om argumentet
 - Er klart og godt formulert
 - Om argumentet er konsistent
 - Om argumentet er overbevisende
 - Om motargumenter er tatt hensyn til
 - Om Høyesterett eller (Grunn)lovgiver har fremhevet hensynets betydning, f.eks. hensynet til miljøet og hensynet til barnets beste.
 - Er vurdert av lovgiver

Reelle hensyn er ikke synsing

- «[Rettsikkerhets]hensyn taler for ...» - Hvorfor!
- Er ikke rettsanvenderens «egne vurderinger», men argumenter man må regne med har allmenn tilslutning
- Hvor langt bærer argumentet?
- Valget mellom likestilte tolkningsalternativer
- Som grunnlag for utvidende eller innskrenkende tolkning

Eksempel forvaltningsloven § 28

«Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse[...]»

Rettslig klageinteresse må ikke fortolkes snevrere enn «reelt behov» tvisteloven § 1-3 (tidl. «rettslig interesse»). Hvorfor ikke? Jo adgangen til å klage kan ikke være snevrere enn adgangen til å saksøke.

→ Rettssystemiske-, effektivitets- og rettssikkerhetshensyn.

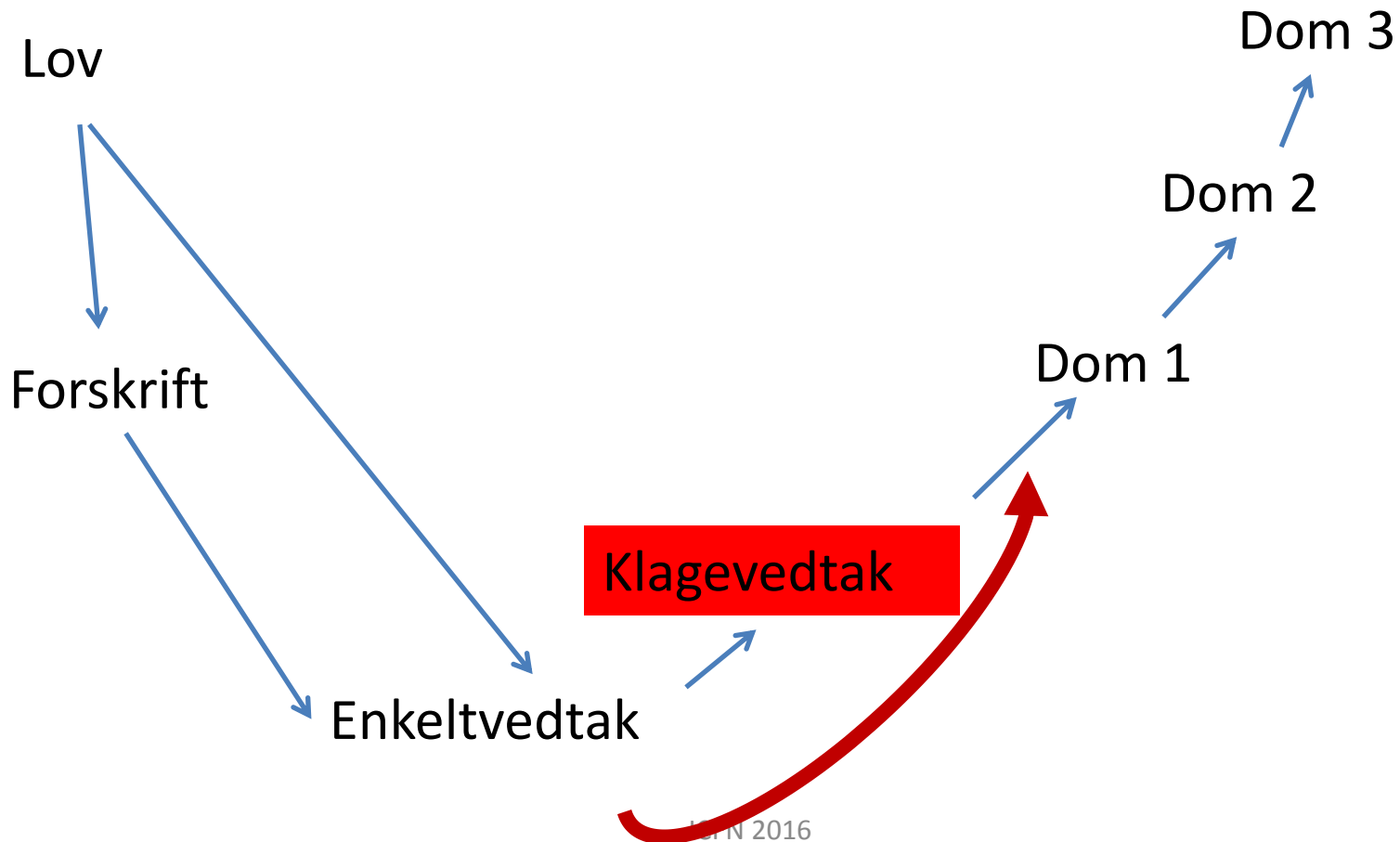
→ (Det samme følger av forarbeidene til forvaltningsloven)

Døra til domstolen må være smalere enn døra til forvaltningen

Forvaltningsklagen har en viktig funksjon

- Grunnlag for korreksjon av forvaltningspraksis
- Full prøving av realiteten (ikke bare kontroll)
- Billigere/mer effektivt
- Raskere

Reelle hensyn er ikke synsing

- Reelle argumenters vekt avhenger av om argumentet
 - Er klart og godt formulert
 - Om argumentet er konsistent
 - Om argumentet er overbevisende
 - Om motargumenter er tatt hensyn til
 - Om Høyesterett eller (Grunn)lovgiver har fremhevet hensynets betydning, f.eks. hensynet til miljøet og hensynet til barnets beste.
 - Er vurdert av lovgiver